

READ-IN-CLUB:

READ-ING for CuLtUres across Borders

IO1 – KUTATÁSI JELENTÉS

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

**Ezt a kiadványt
a READ-IN-CLUB: READ-ING for CuLtuRes across Borders - Erasmus+ projektben együttműködő 6
partnerszervezet készítette**

Culture Polis
Korfu, Görögország

HELLENIC
FOUNDATION FOR
CULTURE

Hellén Kulturális Alapítvány
Athén, Görögország

institute of
Entrepreneurship
Development

A.B. Vállalkozásfejlesztési
Intézet Kft.
Polis Chrysochous, Ciprus

ITStudy Hungary Oktató
és Kutatóközpont Kft.
Gödöllő, Magyarország

Društvo slovenskih pisateljev
Slovene Writers' Association

Szlovéniai Írók Szövetsége
Ljubljana, Szlovénia

Sandorf

Sandorf Kiadó
Zágráb, Horvátország

Kiadás dátuma: 2021. november

Magyar nyelvű változat

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

A projektet az Európai Bizottság támogatta. Ez a kiadvány csak a szerző véleményét tükrözi, és a Bizottság nem tehető felelőssé az abban szereplő információk bármilyen felhasználásáért.

Szerzők:

Irodalomkutatás: Ilias Polymenidis, Konstantina Argeitakou (Görögország)

Európai irányelvek és stratégiák

a kulturális szektor helyreállítására a Covid-19 utáni időszakban: Louiza Ntourou
(Görögország)

READ-IN-CLUB Kutatási jelentés:

Görögország: Louiza Ntourou, Xanthippi Kontogianni, Konstantina Argeitakou

Ciprus: Anastasios Vasileiadis

Magyarország: Kacsur Annamária

Szlovénia: Andrej Blatnik, Lija Gantar

Horvátország: Ivan Sršen, Sandra Karić

Kutatási jelentés: Andrej Blatnik (Szlovénia)

További közreműködők:

Culture Polis: Xanthippi Kontogianni

Hellén Kulturális Alapítvány: Afrodite Kafetsi

A.B. Vállalkozásfejlesztési Intézet Kft.: Anastasios Vasileiadis

ITStudy: Kacsur Annamária

Szlovéniai Írók Szövetsége: Maja Kavzar Hudej, Nataša Čebular

Sandort kiadó: Marijana Jurčević

Table of Contents

Introduction	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
Overview of the project.....	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
Overview of IO1 – READ-IN-CLUB Research Report.....	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
Literature Review Report	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
Introduction.....	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
A. Scope and objectives.....	7
Analyzing the impact of COVID-19 on Reading Clubs.....	7
B. The situation.....	7
C. The consequences	8
Conclusions & considerations	10
List of references	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
European Policies and Strategies for the recovery of the cultural sector after COVID-19	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
Introduction.....	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
The impact of COVID-19 on the book sector.....	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
Europe’s response for the recovery of the cultural sector: Key Strategic Axes.....	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
Direct Ways	15
Indirect Ways.....	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
Europe’s response for the recovery of the book sector.....	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
Conclusion	21
List of references	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
READ-IN-CLUB Research Report	25
The task	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
The methodology	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
Definitions	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
Results – The questionnaire	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
1. Demographics of the respondents	28
2. Reading club habits	30
3. Demographics of the reading club	32
4. Moderation.....	35
5. Habits.....	37
6. Choice of books	38
7. Preferences.....	44
Results – The interviews.....	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
Summary.....	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
Final suggestions	Hiba! A könyvjelző nem létezik.

Bevezető

A Projektről

A kreatív és kulturális szektor a társadalom azon szegmensei közé tartozik, amelyeket leginkább érintett a 2020-ban bekövetkezett, korábban nem tapasztalt COVID-19 válság, ami hihetetlenül felkavarta az európai társadalom egészét – az uniós polgároknak meg kellett tapasztalniuk az otthon maradás és a bezártság alatti élet „új normalitását”. Míg maga az emberi interakció súlyosan sérült az ismert kritikus körülmények között, a társadalmi kohézió, a befogadás, a kultúrák közötti párbeszéd, a közösségi szerepvállalás, a „másik” megértése és a tolerancia –a művészetek és a kultúra által közvetített – mint uniós értékek szintén nagy kihívással szembesültek.

A READ-IN-CLUB (READ-ING for CultUres over Borders) projekt egy EU-ERASMUS+ koordinált program, amelyben 6 partner intézmény vesz részt (AB Institute of Vállalkozásfejlesztési Kft. CY, CulturePolis-GR, Hellén Kulturális Alapítvány GR, ITStudy HU, Szlovén Írók Szövetsége SI, Sandorf Kiadó HR) 5 különböző EU-tagállamból (Ciprus, Horvátország, Görögország, Magyarország és Szlovénia). Fő célja, hogy társadalmunkat olyan készségekkel és kompetenciákkal ruházza fel, amelyek elengedhetetlenek a közelmúlt egészségügyi válságából való zökkenőmentes kilábaláshoz. A READ-IN-CLUB-ban az irodalom művészete, a könyvklubok és olvasóközösségek intézménye a digitális technológiával felvértezve az informális tanulás és a párbeszéd hatékony elősegítőivé válnak, és támogató kulturális környezetet teremtenek, amelyben az embereket arra ösztönzik, hogy megújuljanak és hatékony, egész életen át tartó tanulási folyamat részeseivé váljanak. Ennek érdekében a READ-IN-CLUB a könyvpiar azon szakembereit és híveit célozza meg, akik olvasóklubok vagy más, irodalommal kapcsolatos oktatási tevékenység szervezői és koordinálói: írók, szerzők, fordítók, igazgatók és magán- vagy közkönyvtárak képviselői, olvasóklubok (vagy gyakran emlegetett könyvklubok) moderátorai, kiadók és irodalmi szervezetek vezetői, kiadók és szerkesztők. Célja, hogy:

- a) Az irodalom művészete által generált és közvetített uniós értékekben gyökerező ágazatközi együttműködési megközelítést alakítson ki.
- b) Megbirkózzon azzal a kihívással, hogy a társadalmi befogadást és az interkulturális párbeszédet célzó olvasóklubok oktatási aspektusát beépítsék a könyvpiarban működők „digitális, COVID utáni napirendjébe”..
- c) Olvasóklub-koordinátorokat képezzen tanítási készségeik és digitális kompetenciáik fejlesztésével, valamint az interkulturális párbeszéd „Lit.mentoraivá” tegye őket.

- d) Digitális olvasóklub-platformot hozzon létre, és innovatív képzési anyagokat és tartalmi módszereket dolgozzon ki és adjon át az olvasóklub-koordinátorok és közösségeik igényeinek megfelelően, minden szinten történő alkalmazásra.

Az IO1 áttekintése – READ-IN-CLUB kutatási jelentés

A READ-IN-CLUB kutatási jelentés az irodalom értékével kapcsolatos kutatásokat mutatja be a kultúrák közötti párbeszéd, a méltányosság, a sokszínűség és a befogadás témáit érintően, valamint feltárja az olvasóklubokban rejlő lehetőségeket a felnőttek fejlődését illetően. A READ-IN-CLUB: READ-ING for CultUres over Borders projekt keretében valósult meg, mint a projekt első szellemi termékeként. A kutatást elvégzésében a konzorcium valamennyi tagja részt vett, hogy megvizsgálja a projekt céljait érintő „pillanatnyi állapotot”, és jobban megértse a COVID-19 válság művészeti és kulturális ökoszisztémára gyakorolt hatását.

A jelentés összefoglalja azokat a tudományos és szakirodalmi cikkeket, amelyek a COVID-19 válság európai olvasóklubokra gyakorolt hatásáról szólnak. A jelentés emellett rávilágít a COVID-19 újszerű hatására az európai kreatív és kulturális szektort, pontosabban a könyvszektorra érintően, bemutatva a kulturális szektor COVID-19 utáni helyreállítására vonatkozó uniós politikákat és stratégiákat, a hangsúlyt a könyviparra (könyvkiadásra) helyezve. A jelentés az 5 partnerországból – Görögországból, Ciprusról, Magyarországról, Szlovéniából és Horvátországból – származó adatgyűjtést foglalja magában, hogy bemutassa az olvasóklubok igényeit, valamint felmérje az olvasóklub-koordinátorok képzési hiányosságait az irodalom interkulturális szemszögéből történő értelmezését, a párbeszédet, egyenlőséget, sokszínűséget és befogadást illetően. Végül ezen információk alapján a jelentés konkrét ajánlásokat fogalmaz meg a projekt további eredményeinek – virtuális képzési szemináriumok „Lit.Mentorok” és online platform – kidolgozásához.

Irodalomkutatósi jelentés

Bevezető

A. Célok és hatókör

Az IO1 részeként a Görög Kulturális Alapítvány elkészítette a Covid-19 olvasóklubokra gyakorolt hatásáról szóló irodalomkutatósi jelentést. A jelentés elkészítéséhez felhasznált bibliográfia hivatalos cikkeket tartalmazó oldalokról és tudományos jelentéseket tartalmazó uniós szervezetek internetes kutatásaiból származik. A kutatás végén az első eredmény az, hogy nem történt sok kutatás a könyvklubokról az EU-ban, ami kifejezetten a COVID 19 olvasóklubokra gyakorolt hatásáról szól.

B. A helyzet

Annak érdekében, hogy megértsük a világjárvány hatását egy ilyen különleges területre, hasznos áttekinteni néhány információt a könyviparról általában.

Ahogy az europa.eu-n említik, a kiadói szektor Európa egyik legnagyobb kulturális ágazata, teljes piaci értékét 36–38 milliárd euróra becsülik. A teljes könyvpiac (beleértve a szerzőket, könyvkereskedőket, nyomdászokat, tervezőket stb.) a becslések szerint több mint félmillió embert foglalkoztat az Európai Kiadók Szövetségének 2018-as jelentése szerint. Évente több mint 500 000 könyvével az európai könyvszektor hihetetlenül gazdag és sokszínű.

Egyrészt az elmúlt időszakban a könyvszektor súlyosan érintette a járvány okozta válság és a vírus terjedésének megfékezésére hozott intézkedések. Másrészt a legfrissebb adatok azt jelzik, hogy 2020-ban fellendült az olvasás, mivel a COVID-19-korlátozások miatt az otthonról dolgozóknak (akiket a szabadidős tevékenységektől is eltiltottak) több idejük jutott rá a Kiadók Szövetsége szerint. Pontosabban:

- A kiadói fogyasztói ágazatban – amely magában foglalja a szépirodalmat, a nem szépirodalmi és a gyerekeknek szánt kiadványokat – 7%-os növekedést értek el (2,1 milliárd GBP), ebből az Egyesült Királyságban 9%-ot (1,5 milliárd GBP).
- Jelentős visszaesés volt a külön oktatási kategóriában, de nőtt a tanulmányi kínálat.
- A szépirodalmi eladások 16%-kal (688 millió GBP) nőttek, de a nem szépirodalmakból így is többet adtak el 4%-kal (1 milliárd GBP), a gyerekeknek szóló kategóriában pedig 2%-kal, (396 millió GBP) nőtt.

Stephen Lotinga, a Publishers Association vezérigazgatója elmondása szerint: „A kiadói tevékenység hihetetlenül ellenállóan bizonyult a 2020-as év jelentős kihívásaival szemben.”

Az olvasóklubok története a középkorig nyúlik vissza, amikor egy-egy közösség összegyűlt, hogy meghallgassa egyik tagjának felolvasását. Olvasóklubok a jelenlegi formájukban a tizenkilencedik század óta léteznek, de az 1990-es évek óta lettek különösen népszerűek.

Egy hagyományos olvasóklub létrehozása a mai napig általában egy informális, nem akadémikus olvasócsoporthoz kötődik, amely rendszeresen (általában havi 1-2 alkalommal) összejövetelt tart, hogy megvitassa a tagjok többsége által választott könyvet, meghallgathassa a résztvevők irodalmi élményeit, és feltárja a lehetséges értelmezéseket. A találkozókra az egyik tag házában, könyvesboltban, könyvtárban vagy a csoport döntése szerinti helyen kerül sor. Jenny Hartley (2001) kutatása kimutatta, hogy az olvasóklubok gyakran középosztálybeli, középkorú vagy idősebb, jól képzett nőkből állnak, akik szívesebben olvasnak szépirodalmat, és olvasásukat mások véleményével kívánják informálni.

C. A következtetések

A járvány egyik első hatása volt, hogy sok tervezett új kiadást töröltek, ami viszont tovább befolyásolta a bevételeket - ahogy Enrico Turrin rámutat. Néhány kiadót az ellátási lánc megszakadása és az export visszaesése is érintett. Csak március második felében, a francia kiadók 5236 új kiadás megjelenését halasztották el, május közepére pedig a 2020-ra tervezett kiadások átlagosan 18%-ának elhalasztásáról döntöttek. Görögországban március végére a könyvkiadás 75%-kal esett vissza, és az egész évre vonatkozó becslések szerint a teljes termelés körülbelül egyötödével csökken; a cseh kiadók eddigi kiadásaik mintegy 15%-át halasztották el. A legszembetűnőbb, hogy Olaszországban március végéig mintegy 23 200 kiadást töröltek vagy halasztottak el (az éves termelés körülbelül egyharmada), ami 48,9 millióval kevesebb példányt jelent, és a könyvkiadás kétharmadával csökkent a teljes lezárási időszak alatt. Szinte minden ország tapasztalt valamilyen fennakadást a publikációs tervekben.

Az Európai Országok Szövetsége szerint számos országban meredeken nőtt az e-könyvek és online hangoskönyvek értékesítése. Márciusban 52%-kal, áprilisban 180%-kal nőttek Flandriában; sok online platform megduplázta vagy háromszorosára növelte eladásait Franciaországban április elején; az április közepéig tartó évben az online értékesítés Olaszországban először múlta felül a bolti eladásokat, és elérte a 47%-os részesedést; júniusra a teljes romániai könyveladás 40%-át tették ki. Az Egyesült Királyságban áprilisban a WH Smith bolti eladásai 85%-kal csökkentek, míg az online értékesítések 400%-kal nőttek. Az e-könyvek és hangoskönyvek eladása számos országban jelentősen nőtt, és helyenként a kiadók úgy döntöttek, hogy bizonyos kiadványokat csak digitális formában adnak ki.

Azonban egyik országban sem, ahol a könyvesboltokat be kellett zárni, az online vagy digitális értékesítés nem kompenzálta a bolti eladások kiesését. Franciaországban például márciusban 30%-kal, áprilisban 50%-kal csökkent a forgalmuk. A könyvesboltok újrainításakor valamelyest élénkültek az eladások, de a legtöbb esetben elmaradtak a válság előtti szinttől. Így például Ausztriában a forgalom májusban 5%-kal, Franciaországban 20%-kal, Németországban 2,2%-kal csökkent (-6%-kal a kiskereskedelmi könyvkereskedelemben); Magyarországon 10-50 százalék között esett vissza a könyvesbolti-forgalom. A „lezárás” első hetében az eladások értéke több mint kétszeresére nőtt Franciaországban az előző héthez képest, és 2,7%-kal magasabb volt, mint egy évvel korábban, a következő héten azonban 8%-kal csökkentek, ami 11%-kal alacsonyabb, mint egy évvel korábban. A teljes újrainítás első hetében az eladások

0,5%-kal nőttek Németországban minden értékesítési csatornán– a hagyományos könyvesboltok azonban még mindig -6,8%-kal álltak. Június első hetében a könyvesboltok eladásai 37,5%-kal nőttek Spanyolországban az előző héthez képest, de még így is 5,2%-kal alacsonyabbak voltak, mint 2019-ben. Azon a héten újranyitottak a könyvesboltok az Egyesült Királyságban, az eladások értéke 30,4%-kal nőtt éves szinten, és 9,3 % -kal csökkent a következő héten – hétről hétre 14,1%-os az értékcsökkenés. Június végére ez a lassú fellendülés az előző évhez képest -8,3%-ra tette az eladásokat Németországban (-13,9% a hagyományos könyvesboltokban).

Biztató jel, hogy a válság idején az emberek világszerte több könyvet olvastak és több hangoskönyvet hallgattak otthon. Az IPA-kutatások eredményeként sok kiadó kapott segítséget a nemzeti kiadói szövetségektől e-könyvek és hangoskönyvek fejlesztéséhez, mivel a fogyasztók az online vásárlás felé fordultak, és új digitális formátumokat kerestek.

Mivel a COVID-19-probléma a lakásba zárt bennünket, lehetőséget adott arra, hogy pótoljuk az olvasmányainkat. Mivel az olvasás elsősorban egyedül és zárt térben történik, így azon kevés tevékenységek egyike, amelyek nem változtak az új körülmények között, miközben lehetővé teszi számunkra, hogy kapcsolatba léphessünk más emberekkel. Mivel minden kapcsolódó technológia potenciális szorongásforrásként szolgál, talán soha nem volt még ilyen fontos a nyomtatott szavakhoz menekülni. A világjárvány és az elhúzódó bezártság idején többen fordultak az olvasás felé, hogy kapcsolatokat teremtsenek és kommunikáljanak barátokkal, gyakran teljesen idegenekkel.

Ami az olvasóklubokat illeti, öröndetes tény, hogy a COVID-19 világjárvány idején a létszámuk emelkedett. Egyrészt a már meglévő olvasóklubok taglétszáma növekedésének, másrészt új olvasóklubok alakulásának köszönhetően. Többen az olvasás felé fordultak, hogy kapcsolatokat teremtsenek és kommunikáljanak barátokkal, és gyakran teljesen idegenekkel is a világjárvány és az elhúzódó bezártság idején.

Ahogy a világ bezárult, a virtuális olvasócsoportok elkezdtek a Zoom, a Twitter, az Instagram, a Skype vagy a Microsoft Teams felé fordulni, hogy összehozzák az olvasókat.

Az egyik pozitívum a virtuális olvasóklubokkal kapcsolatban, hogy a tagok nem ugyanazon a fizikai helyen találhatóak. Ez lehetővé teszi számunkra, hogy kapcsolatba lépjenek különböző városokban vagy országokban élő olvasókkal. A digitális platformok lehetőséget adnak arra, hogy az állandó lakhellyel nem rendelkező, munka miatt sokat utazó, egészségügyi problémákkal küzdő emberek könnyebben találkozzanak; egyik városból/országból egy másikba költözhetnek, és mégis csatlakozhatnak egy adott olvasóklubhoz. Azok az olvasók is segítséget kaptak a céljuk eléréséhez, akiknek a pandémiás stressz következtében nehézségei támadtak az olvasás folytatásával vagy a figyelmük fenntartásával.

Ezenkívül a virtuális olvasóközösségek demokratikusabbak, sokszínűbbek és kevésbé hierarchikusak lehetnek, mint az offline csoportok, mivel a tagok szétszórta és gyakran névtelenül vannak jelen az online környezetben, és a társadalmi státusz és a kulturális különbség kevésbé szembetűnő a gépelt beszélgetésekben.

A Russophobe Könyvklubról szóló esszé szerint az egyik dolog, ami jó irányba változott az online találkozók során, hogy a tagok jobban tisztelték a többi résztvevőt, és nem szakították félbe véleményük kifejtését, kivárták a sorukat, hogy megszólalhassanak. A virtuális beszélgetések általában kevésbé gördülékenyek. Ezt egyesek, akik úgy érzik, hogy csoportjuk könyvbeszélgetései koncentráltabbak és befogadóbbak a kevesebb mellékbeszélgetés miatt előnynek tekintik, de másoknak hiányzik a személyes találkozás természetes folyamata.

Míg az irodalom önmagában is vigasztalást és figyelemelterelést nyújthat, egy közösség alapjául is szolgálhat. Az elmúlt hetekben számos digitális olvasóklub jött létre szerte a világon, lehetővé téve az olvasóknak, hogy kommunikáljanak kedvenc szerzőikkel, megvitassák a nehéz erkölcsi témákat, vagy egyszerűen más emberi arcokat lássanak. Mike Monteiro, a Quarantine Könyvklub társalapítója azt mondja: „Majdnem olyan, mintha a könyv ürügy lenne az emberek számára, hogy kapcsolatba lépjenek egymással, és másokat is láthassanak.” „Az irodalom mindig is elvégezte azt a rendkívüli munkát, hogy közösséget és beszélgetést provokál – nem meglepő számomra, hogy ezt most ilyen erőteljesen teszi” – mondja Robert Macfarlane..

A legtöbb olvasóklub időről időre meghívja a szerzőket, akár könyvük felolvasására, akár a tagokkal való találkozásra. Az írók sokkal könnyebben vehetnek részt a virtuális találkozókön, különösen, ha éppen készülő könyvük miatt vannak körúton, vagy egyszerűen azért, mert távol laknak, és az ilyen olvasóklubok nem tudják kifizetni a személyes találkozás költségeit. Ezért azok a csoportok, amelyek kedvelik az ilyen találkozókat, gyakrabban hívnak meg írókat. Egyes korábbi olvasóklubosok azt mondják, hogy a világjárvány alatt „internetfáradtság” alakult ki náluk. Ennek az az oka, hogy a túlnyomó többség otthonról dolgozott –van, aki ma is –, és naponta sokszor kell virtuális megbeszéléseken részt vennie. Ennek eredményeként olyan tevékenységekre törekednek, amelyek nem járnak számítógép-használattal.

Néhányan azt mondják, hogy hiányzik a személyes interakció a könyvklub többi tagjával, és a csevegés, ami a találkozó befejezése után következett. Ezáltal kevesebb lehetőségük van a kötődésre és a társadalmi szintű kapcsolatteremtésre.

Következtetések és gondolatok

Ahogy a járvány talán a végéhez közeledik, hajlamosak vagyunk elgondolkodni azon, hogy a dolgok vajon ugyanolyanok lesznek-e, mint korábban. Az olvasóklubok tekintetében megoszlanak a vélemények. A COVID-19 időszakában létrejött olvasóklubok valószínűleg továbbra is egy online platformon keresztül fognak találkozni. A világjárvány előtti olvasóklubok várhatóan visszatérnek a személyes összejövetelekhez, és egyúttal lehetőséget adnak a tagoknak a virtuális csatlakozásra is. Egy teljesen virtuális vagy hibrid csoport valószínűleg vonzó lehetőség lenne az olvasóklub tagjai számára. A kutatási eredmények szerint a virtuális olvasóklubként működő csoportok visszakapták azokat a tagokat, akik végleg elköltöztek, vagy az év egy részében más helyen laknak. Ezenkívül néhány csoport új tagokat is bevonzott a virtuális formátum rugalmasságának köszönhetően. A jövőben az kell, hogy foglalkoztasson minket, hogy az olvasóklubok a jelenlegi virtuális formában folytatódnak-e, visszatérnek-e a hagyományos személyes találkozásokhoz, vagy lehetőséget adnak az

embereknek a vegyes részvételre. Ez egy alapvető kérdés, amelyre hamarosan választ kapunk, ahogy fokozatosan visszatérünk a normális kerékvágásba.

Hivatkozások

<https://ec.europa.eu/culture/sectors/books-and-publishing>

<http://www.albusnet.eu/k-hub/impact-pandemic-publishing-europe/>

https://www.sne.fr/app/uploads/2020/12/UIE-Post-COVID_Action_Plan_Report2.pdf

https://thegaragejournal.org/files/04/493_518783e68ca4339c2e05e13ef914cb1c30726560.pdf

<https://news.sky.com/story/covid-19-fiction-sales-up-16-as-people-rediscover-love-of-reading-12288526>

<https://www.theguardian.com/books/2020/mar/26/the-perfect-time-to-start-how-book-clubs-are-enduring-and-flourishing-during-covid-19>

Dar, M. (2020). Through COVID-19 Closures, Libraries Take Book Clubs Virtual. Retrieved 5 November 2021, from <https://www.libraryjournal.com/?detailStory=through-covid19-closures-libraries-take-book-clubs-virtual>

Hunt, E. (2020, July 1). 'The perfect time to start': how book clubs are enduring and flourishing during COVID-19. The Guardian.

<https://www.theguardian.com/books/2020/mar/26/the-perfect-time-to-start-how-book-clubs-are-enduring-and-flourishing-during-covid-19>

Cumming, S. (2021, September 12). Book clubs see 'massive' increase as readers search for escape from COVID-19. ABC News. <https://www.abc.net.au/news/2021-09-13/book-club-boom-during-covid-19/100446242>

Európai irányelvek és stratégiák a kulturális szektor COVID-19 utáni helyreállítására

Fókuszban a könyvszektorral

Mottó: „Az irodalom, a kultúra, a művészetek erősítik közös európai összetartozás érzésünket. Nemcsak társadalmaink, demokráciáink és gazdaságaink társadalmi kohéziójához járulnak hozzá, hanem tükrözik európai sokszínűségünket, értékeinket és történelmünket, életmódunkat is.

David Sassoli, az Európai Parlament Elnöke (2021)

Bevezető

Ez a jelentés az Erasmus+ program által finanszírozott READ-IN-CLUB: READ-ING for the CULTURES Cross Borders projekt keretében készült. Célja, hogy felvázolja a COVID-19 következményeit az európai kulturális és kreatív iparágakra, különös tekintettel az irodalomra és a könyviparra. Nyomon követi azokat az irányelveket és stratégiákat is, amelyeket az EU kezdeményezett az ágazat helyreállítása érdekében, és kiemeli az olvasás művészetének értékét és az olvasóközösségek erejét, amelyek a digitális technológiákkal együtt olyan támogató kulturális környezetet hozhatnak létre, amely az embereket arra ösztönzi, hogy innovátorokká váljanak és hatékony, egész életen át tartó tanulást folytassanak.

A kulturális és kreatív ágazat az Európai Unió leggyorsabban növekvő ágazatai közé tartoznak. Becslések szerint az EU GDP-jének 4%-át teszi ki, és körülbelül 7,6 millió embert foglalkoztat. Amikor a COVID-19 miatti egészségügyi válság elérte Európát, a legtöbb országban lezárásokat és korlátozásokat vezettek be, amelyek drámai hatást gyakoroltak a kreatív iparra, ami sok munkahely elvesztésével és a kreatív termelés jelentős visszaesésével járt. Az egységes piacról szóló éves jelentés (2021) megerősítette, hogy ez az ökoszisztéma az EU egyik legsúlyosabban érintett ipari ökoszisztémája volt. A jelentés szerint ez a meredek visszaesés különösen az eseményeken és a rendezvényeken alapuló tevékenységekben volt tapasztalható. Például az EU-ban a mozik üzemeltetői 2020-ban 70%-os bevételcsökkenésről számoltak be a jegypénztárak eladásaiban, a zenei rendezvények látogatottságát illetően pedig 76%-os visszaeséséről (64%-os bevétel), a múzeumok pedig akár 75–80%-os bevételkiesésről számoltak be (népszerű turisztikai régiókban). Ezt a hatást tovább szemlélteti a közös jogkezelő szervezetek által a szerzők és előadóművészek után beszedett jogdíjak körülbelül 35%-os csökkenése, amelyek 2021-ben és 2022-ben várhatóan tovább csökkennek.

Jelenleg nehéz felmérni a CLT értéklánra és annak alágazataira gyakorolt átfogó gazdasági hatást, elsősorban azért, mert egyrészt az ágazati becslések módszertani és tartalmi eltéréseket mutatnak, másrészt pedig a világvárvány hatásai. jelentősen eltérőek az egyes európai tagállamokban. Emellett a bizonytalan jövőbeli körülmények folyamatos nyomon követést és értékelést igényelnek a helyzet komoly felméréséhez. Mindazonáltal egyes becslések fontos pillanatképet adnak az iparág által elszenvedett károk súlyosságáról. A

közép- és kelet-európai országok a leginkább érintettek, a bevételek éves viszonylatban Litvániában -36%-tól Bulgáriában és Észtországban -44%-ig terjednek. Magyarország, Lettország, Lengyelország és Románia is ebbe a csoportba tartozik. Ezekben az országokban az előadó- és képzőművészet nagyobb arányt képvisel a nemzeti kreatív gazdaságban, mint az EU többi részén. Például Magyarországon az előadóművészet (amelynek piaca várhatóan 90%-kal csökken) a teljes CCI-piac 10%-át teszi ki, míg az uniós átlag 4% körül mozog. Az olyan országokban, mint Ausztria, Belgium, a Cseh Köztársaság, Franciaország, Hollandia és Szlovénia, a kulturális és kreatív ágazatok továbbra is jelentős forgalomcsökkenéssel néznek szembe (-30% és -35% között 2019-hez képest). Ezzel szemben a nyugat- és észak-európai országok egy csoportja (például Finnország, Németország és Svédország) valamivel enyhébb (maximum -30%-os) forgalomcsökkenést tapasztalt, aminek oka lehet a közönség alkalmazkodóképessége a digitális szolgáltatásokhoz, ill. az egyes országoknak a KKV-k támogatására irányuló kezdeményezései.

Az EU erre a példátlan egészségügyi válságra számos olyan program és kezdeményezés bevezetésével reagált, amelyek közvetlenül vagy közvetve támogatnák a teljes kulturális értékláncot. A Kreatív Európa a kulturális és kreatív ágazatok támogatásának fő támogató eszköze, és a 2021–2017-es időszakban tovább erősödött azáltal, hogy csaknem megkétszerezi a kultúrára szánt teljes költségvetését. A Kreatív Európa mellett a kulturális és kreatív ágazatok közvetetten részesülnek olyan programokból, mint például az Erasmus+, amelynek költségvetése megduplázódott a 2021–2027-es időszakra, vagy a Horizon Europe tudományos kutatási program, amelynek költségvetése 2,4 milliárd euró, továbbá a „Kultúra, Kreativitás és Inkluzív Társadalom”, valamint olyan programok, mint a Digitális Európa és az InvestEU. Az EU a válság alatt olyan rövid távú intézkedéseket is hozott, amelyek likvid kínálattal, pénzeszközökkel, támogatásokkal és kompenzációkkal segítik a kulturális és kreatív iparágakat a foglalkoztatás fenntartásában az önálló vállalkozók, valamint a kis- és középvállalkozások körében.

Az új uniós intézkedések által támogatott különböző művészeti ágak mellett kiemelt hangsúlyt kapott a könyvszektor, mint az európai gazdaság egyik legnagyobb iparága. Az irodalom nemcsak az európai értékek előmozdításában játszik döntő szerepet, hanem egy szociálisabb és befogadóbb Európa felépítésében is, ami mások jobb megértését eredményezi az európai határokon belül és túl. A Readr, egy olyan platform, amely az olvasásnak szentelt nyilvános terek létrehozását és a jövő világról szóló eszmecsere-t ösztönzi, 2021 júliusában indult a szlovén EU-elnökség kiemelt kezdeményezésére, és reményt ad az irodalom jövőjére a COVID-19 utáni korszakban.

A COVID-19 hatása a könyvszektorra

A járvány kitörésével Európa-szerte súlyosan érintette a könyvpiacot, valamint a kulturális és kreatív ágazatot a COVID-19 válság. Egyszer csak tanúi lehettünk a könyvesboltok bezárásának, az új kiadások befagyasztásának, a rendezvények és könyvvásárok lemondásának, valamint sok író, fordító és a könyvpiacban dolgozó munkatársak munkahelye elvesztésének. Úgy tűnt, hogy az európai gazdaság és a polgárok jóléte

szempontjából létfontosságú könyvkiadási szektor jelentősen sérül, és az átfogó következmények jelenleg nehezen hozzáférhetőek.

A kiadói szektor Európa egyik legnagyobb iparága, teljes piacának értéke 36–38 milliárd euró. Becslések szerint az Európai Kiadók Szövetségének jelentése (2018) szerint több mint félmillió embert foglalkoztat. Amikor a járvány elérte Európát, a legtöbb ország lezárási intézkedéseket és egészségügyi korlátozásokat vezetett be, amelyek a könyvesboltok részleges vagy teljes bezárásához vezettek; ez drámai hatással volt a könyveladásokra. Bár az intézkedések és a korlátozási időszakok eltérőek voltak az egyes európai országokban, az Európai Kiadók Szövetsége (2020) jelentése szerint a könyveladások visszaesése 2020 tavaszán elérte a 75-95 százalékot. Pontosabban 2020 márciusában, a zárlat idején az eladások Franciaországban 50%-kal, Németországban 30%-kal, Olaszországban pedig 75%-kal estek vissza, 20 millió eurós veszteség mellett. Ugyanebben az időszakban az eladások Portugáliában 78%-kal, Spanyolországban 80%-kal, Romániában pedig 82%-kal csökkentek. Az elhúzó lezárások drámai hatással voltak az új kötetek megjelenésére is. Csak hogy néhányat említsünk: a francia kiadók csak március második feléig 5236 kiadvány megjelenését halasztották el. Március végéig az olasz kiadók mintegy 23 000 megjelenést töröltek vagy halasztottak el, az új kiadások 75%-át Görögországban is törölték, a cseh kiadók pedig elhalasztották új kiadásaik 15%-át. Bár a statisztika hiánya miatt még nehéz képet alkotni a teljes könyv szerinti értéklánc összesített veszteségeiről, érdemes megemlíteni, hogy a könyvet alapvető árunak tekintő országok és kormányok lényegesen kevesebb veszteséget értek el hazájuk piacán azokhoz az országokhoz képest, amelyek a könyveket nem létfontosságú áruknak tekintették, és szigorú zárlatot vezettek be a könyvesboltokra.

Az európai országok könyveladásainak drámai visszaesését 2020 tavaszán az online értékesítés, valamint az e-könyvek és hangoskönyvek értékesítésének jelentős növekedése ellensúlyozta. A fizikai értékesítésről az online értékesítésre és a „kattints és gyűjts” szolgáltatásokra való átállás kiegyenlítette a könyveladások összeomlását Európa-szerte. Az Európai Kiadók Szövetségének jelentése szerint az online értékesítés 50%-kal nőtt Európa-szerte, Portugáliában 50%-os, Hollandiában 40%, Svédországban 19%, Olaszországban pedig 16% arányban. Ugyanezen jelentés szerint a könyveladások összesített vesztesége Európa-szerte 2-5% volt, az országok és műfajok közötti nagy eltérésekkel.

Annak ellenére, hogy a COVID-19 negatív hatásai az európai könyvpiacra 2020 végével kevésbé bizonyultak drámainak, az Európai Írótanács jelentése aggasztó adatokat prognosztizált az írók és fordítók bevételkieséséről Európa-szerte. (2020). Az EÜT 2020 tavaszán végzett felmérése szerint az írók és fordítók 97%-a szenvedett el bevételkiesést leginkább az előadások és workshopok felfüggesztése miatt (sokszor 2020 szeptemberéig), 64%-uk az új címek elhalasztott megjelenése miatt számít veszteségre, és közel 40 százalékuk számít veszteségre a szerződések elhalasztása, a jogdíjelölégek késése vagy a lemondott kötelezettségvállalások miatt. Külön említést tettek a COVID-19 válság fordítókra gyakorolt hatásairól. Az új publikációk elhalasztása, az előadások és workshopok elmaradása súlyosan érintette bevételeiket. Ezen túlmenően a kiadók digitális kiadványokra és e-könyvekre való

átállása, valamint a kínált extrém kedvezmények jelentősen csökkentették a szerzők és fordítók jogdíjait.

Összességében a teljes könyv szerinti értéklánc Európában, függetlenül a járvány kitörése óta tapasztalt, időszakonként negatív teljesítménytől vagy fellendüléstől, úgy tűnik, számos törékenységgel szembesül, amelyek nem teljesen kiszámíthatóak. A válság idején a könyvpiacot érintő hosszú távú kihívások is érezhetőek, és újak is megjelentek. Az olyan kérdések, mint a szerzői jogok, az adózás, a földrajzi akadályok és a hozzáférhetőség ismét előtérben vannak, és innovatív megoldásokat igényelnek a 2021–2027 közötti időszakra vonatkozó új európai stratégiákhoz, mivel az európai kultúra új korszakába lépünk.

Európa válasza a kulturális szektor fellendülésére: Kulcsfontosságú stratégiák tengelyek

2020. március közepe óta minden európai tagállam intézkedéseket hozott a COVID-19 vírus terjedésének megfékezésére. A válság hatása rendkívül súlyos volt Európa valamennyi gazdasági és társadalmi ágazatára, és súlyosan érintette a kulturális és kreatív iparág amúgy is törékeny ökoszisztémáját. A mozik és színházak bezárásával, a fesztiválok, koncertek és könyvvásárok törlésével a szektor vesztesége 2020-ban elérte a 199 milliárd eurót, vagyis a teljes bevétel 31%-át, és Európa-szerte aggasztó állapotba került.

A kulturális és kreatív ágazat Európa GDP-jének 5,3%-át teszi ki, és 12 millió teljes munkaidős állást foglal magában, ami az EU teljes foglalkoztatásának 7,5%-a, és az EU harmadik legnagyobb munkáltatói szektora (Európai Bizottság, 2018). Ezenkívül a kultúra jelentős értéket képvisel az emberek jóléte és mentális egészsége szempontjából. A lezárások és a korlátozások idején a szektor szereplői létfontosságú szerepet játszottak a kreativitásban, az elkötelezettségben, a megosztásban és a közönség elérésében az innovatív virtuális környezetekben. Erre tekintettel az EU felszabadította a tagállamok rendelkezésére álló vészhelyzeti forrásokat a kulturális és kreatív ágazat támogatása és az ágazat tevékenységeinek biztonságos újrakezdése elősegítése érdekében. A felszabaduló forrásoknak az anyagi támogatás mellett meg kellett felelniük az Európai Bizottság által a 2021–2027 közötti időszakra kitűzött kiemelt céloknak. Ez magában foglalja azokat a programokat és kezdeményezéseket, amelyek elősegítik az átmenetet egy digitálisabb, zöldebb, innovatívabb és szociálisabb, együttműködőbb és befogadóbb Európa felé. Az EU által elindított új programok között vannak, amelyek közvetlenül a kreatív iparágat erősítik, valamint olyan nem direkt kezdeményezések, amelyek az európai gazdaság fenntarthatóságát célozzák, beleértve a kulturális és kreatív ipart is. Ez a jelentés felvázol néhány olyan közvetlen módot, amelyet az EU a kulturális piac megerősítése érdekében vezetett be, mint például az új Kreatív Európa program, az Európa Kulturális Fővárosa program újraindítása és a COVID-19 válság idején megjelent új kulturális csereplatformok. Ezenkívül nyomon követ néhány közvetett intézkedést, amelyeket az EU az európai gazdaság általános támogatása érdekében kezdeményezett, és amelyek lehetővé tették, hogy a kreatív ipar teljes értéklánca részesüljön az Európai Garanciaalapból, a Sure-ból és az Állami vészhelyzeti ideiglenes segélyintézkedések keretrendszeréből.

Közvetlen módok

Kreatív Európa

A 2014 januárjában indult Kreatív Európa a kreatív, kulturális és audiovizuális ágazatokat Európa-szerte támogató alapprogram. A program támogatja az európai kreatív projektek nemzeti határokon túli mobilitását azzal a céllal, hogy új közönséget érjenek el az európai országokban. A világjárvány kitörésével és az uniós költségvetésről folytatott hosszas viták után a program tovább lendült: összesen mintegy 2,4 milliárd eurót bocsátottak a tagállamok rendelkezésére kreatív projektekre. Támogatták az adaptálásokat, és maximális rugalmasságot biztosítottak a projektek megvalósításához, hogy a program megfeleljen a COVID-19 válság és a legtöbb európai országban bevezetett korlátozások következtében támasztott új kihívásoknak.

A program három ágat ölel fel: kultúra, média, valamint egy ágazatközi ág, amely több kulturális és kreatív ágazatot felölelő projekteket támogat. A program régóta fennálló céljai mellett új a tehetséggondozás és az új munkahelyek teremtése, és a válság jelenlegi körülményei között figyelmet fordítottak a transznacionális együttműködésre, az innovációra és a digitális átalakulásra. A Kreatív Európa most olyan projekteket támogat, amelyek célja az európai alkotások transznacionális létrehozásának és terjesztésének megerősítése. Az európai országok művészei és szervezetei közötti együttműködés prioritása például a könyvszektorban mutatkozik meg, amelyben az együttműködési projektek társfinanszírozását 200 000 euróig 80%-ra, nagyobb támogatások esetén 60%-ra emelték. Az előadó-művészeti szektorban az EU új irányokat vett a digitális átalakulás felé, amely nemcsak virtuális környezetben teszi lehetővé a projektek megvalósítását a széles közönség számára teszi elérhetővé Európa-szerte, hanem csökkenti az ágazat káros környezeti hatásait. Mivel az előadó-művészetet rendkívüli mértékben sújtották az európai korlátozások, a digitális átállás irányába mutató innovatív gyakorlatok most minden eddiginél kívánatosabbnak tűnnek a Kreatív Európa program új felhívásai révén. Ezenkívül a kulturális szektor helyreállításának kiemelt kezdeményezése volt a digitális platformok fejlesztése, amelyek megkönnyítik a kreatív projektek és műalkotások megosztását a művészek és szervezetek között Európa-szerte.

Európa Kulturális Fővárosai

Az Európa Kulturális Fővárosa egy 1985-re visszanyúló kezdeményezés, amely azóta több mint 60 kiválasztott európai városnak kínált lehetőséget arra, hogy részesüljön a támogatásban rejlő hatalmas lehetőségekből. A kezdeményezés célja, hogy elősegítse a kultúra hozzájárulását a városok fejlődéséhez, növelje az európai polgárok közösséghez tartozás érzését, és kiemlje az európai kultúrák gazdagságát és sokszínűségét. A kiválasztott városok kiállításokkal, művészeti rendezvényekkel, fesztiválokkal és workshopokkal ünneplik és népszerűsítik területük kulturális örökségét.

Ezt a régóta fennálló kezdeményezést 2021-ben a COVID-19 egészségügyi válság miatt befagyasztották, így 2020 decemberében módosult a közelgő Európa Kulturális Fővárosainak

naptárja. Az Európai Bizottság lehetőséget adott a 2020-as Európa Fővárosainak (Rijeka és Galway), hogy megtartsák a rendezvényüket. Bár 2027-ig kijelölték azokat az országokat, amelyek a következő Európa Kulturális Fővárosának adnak otthont, lépések történtek a jelenlegi kulturális fővárosok „itt és most” szükségleteinek kielégítésére vagy alternatív módok kidolgozására. a lemondott vagy elhalasztott tevékenységekre és eseményekre vonatkozóan.

Platformok tanuláshoz és megosztáshoz

A COVID-19 egészségügyi válság nyomán, a horvát elnökség idején, amikor az már súlyosan érintette a kulturális ipart, a Bizottság két új innovatív platform elindítását javasolta, amelyek megkönnyítik a kihívások, megoldások és lehetőségek kicserélését a kreatív szektorban az európai tagállamokban. A két digitális platform, amelyek egyszerre teljesítik az EU digitális átállás felé irányuló tágabb célkitűzését, és lehetővé teszik a tagállamok közötti mélyebb összekapcsolódást, az európai politikai döntéshozók és minden, a kulturális és kreatív iparágban dolgozó ember számára egyaránt előnyösek az EU-ban.

Az első, 2020. április 24-én indult platform a politikai döntéshozatali szintet célozza meg, és ösztönzi a kreatív szektorban sikeres kezdeményezések és gyakorlatok cseréjét az európai tagállamok kulturális minisztériumai között. A második platform, a „Creatives Unite”, amelyet 2020. május 5-én indítottak el, és amelyet a „Creative Flip” projektcsapat valósított meg, közvetlenül a kulturális és kreatív ágazatban dolgozó valamennyi embernek szól, és hozzáférést biztosít a hatalmas számú ágazati erőforráshoz és kezdeményezéshez, ami a COVID-19 válságra válaszul alakult ki az EU-ban. A projekt célja egy olyan virtuális tér kialakítása, amely nemcsak információkat és hálózatokat biztosít a világméretű idején felmerült kreatív lehetőségekről, hanem egy olyan teret is, ahol a kulturális iparban dolgozók közösen alkothatnak, eszmét cserélhetnek, javaslatot tehetnek és közösen kezdeményeznek megoldásokat. A világméretű által alakított új valóságban ennek a projektnek az a célja, hogy az európai „kreatívokat” összehozza egy digitális „tető” alá, amely megteremtette az alapokat új módszerek és gyakorlatok felfedezéséhez a kulturális és kreatív szektorban.

Közvetett módok

Az ideiglenes állami támogatási intézkedések keretrendszere

Az EU által a kulturális és kreatív ágazat közvetlen támogatása érdekében hozott intézkedések mellett az ágazat számos további közvetett intézkedésből is profitál a tagállamok gazdaságának fellendülését és fenntarthatóságát illetően. Az Európai Bizottság 2020. március 19-én vezette be az ideiglenes keretprogramot az európai gazdaság támogatása érdekében. A program célja a szolgáltatások lemondása által érintett mikro- és kisvállalkozások, egyéni vállalkozók, fogyasztók támogatása. Olyan intézkedéseket foglal magában, mint például támogatások, szelektív adókedvezmények, előlegek, állami garanciák a vállalatok által bankoktól felvett hitelekre, támogatott állami hitelek vállalatoknak, biztosítékok az állami támogatást a reálgazdaságba továbbító bankok számára, valamint a rövid távú exporthitel-biztosítás.

Az ideiglenes keretrendszer egy olyan program, amelyet az EU először 2008-ban, a globális pénzügyi válság idején fogadott el. A világválság kitörésével a program ismét aktiválásra került, és 2020 márciusa óta többször módosították az ilyen típusú segélyek körének szélesítése érdekében. Legutóbbi meghosszabbításával a tagállamok 2021. december végéig részesülhetnek a programból. Bár voltak olyan hangok, amelyek kétségbe vonták az intézkedés európai gazdaságra gyakorolt hatékonyságát, és azt, hogy a politikai elveket a gyakorlatban megfelelően alkalmazták-e, minden tagállamban továbbra is értékes eszköz marad, amely hozzájárult a kulturális és kreatív iparág fenntarthatóságához. Például csak Görögországban a Bizottság jóváhagyott (2021 júniusában) egy 8 millió eurós programot a koronavírus-járvány által érintett filmforgalmazók és mozik támogatására, valamint egy másik 14 millió eurós programot (2021 júliusában) a művészeti és szórakoztató szektorban tevékenykedő vállalatok támogatására a színházi és kulturális helyszínek menedzsmentjében.

Európai Garanciaalap

Az Európai Garanciaalapot az Európa Beruházási Bank csoport és az EU tagállamai alapították 2020 decemberében, hogy védelmet nyújtsanak a COVID-19 válság által súlyosan sújtott cégeknek. Az EBB 25 milliárd eurót bocsátott rendelkezésre válaszul a jelenlegi egészségügyi válságra, és várhatóan további 93,9 milliárd eurós finanszírozást generál az uniós gazdaság számára. A rendelkezésre álló források elsősorban a kis- és középvállalkozásokat célozzák (65%), és legfeljebb 23%-ot kapnak a 250 vagy annál több alkalmazottat foglalkoztató cégek, a nagyobb cégekre pedig korlátozások vonatkoznak. Öt százalékot a közszférához igazodó cégek és az egészségkutatással foglalkozó szervezetek kaphatnak majd. Az EGAA mintegy 7%-a kockázati-tőke-projektek finanszírozására szolgál.

Az alap prioritása, hogy pénzügyi támogatást nyújtson a hosszú távon életképes, de a jelenlegi válsággal küszködő cégeknek. Forrásának több mint felét már felajánlották a sérülékeny kkv-knak és a kreatív ipar vállalatainak. Az Európai Beruházási Alap például 2021 márciusában garanciamegállapodást írt alá a Magyar Vállalkozásfejlesztési Alapítvánnyal, amely 8,2 millió eurós támogatásban részesíti a kulturális és kreatív szektorban működő magyar kis- és középvállalkozásokat a munkahelyek fenntartása és a gazdasági fellendülés felgyorsítása érdekében. Bulgária az Európai Beruházási Alappal kötött megállapodás alapján 10 millió eurót kapott a kis- és középméretű magán- és állami vállalkozások támogatása érdekében a kulturális és kreatív ágazatokban. A megállapodás jobb feltételekkel nyújt hiteleket a kis- és középvállalkozásoknak, segítve a munkahelyek megőrzését.

BIZTOS-Támogatás a munkanélküliségi kockázatok mérséklésére vészhelyzet esetén

A SURE egy hitelalapú eszköz, amelyet a Bizottság javasolt, és a Tanács 2020 szeptemberében fogadott el a tagállamokkal egyetértésben. A 100 milliárd euró rendelkezésre bocsátásával a SURE célja, hogy csökkentse a munkanélküliségi kockázatokat vészhelyzetben, és megvédje a világválság által érintett európai polgárok munkahelyeit és jövedelmét. A nyújtott kölcsönök célja, hogy támogassák a tagállamokat azon költségek

fedezésében, amelyek közvetlenül kapcsolódnak a nemzeti rövidített munkaidő-rendszerek létrehozásához vagy kiterjesztéséhez, valamint más hasonló intézkedésekhez, amelyeket az önálló vállalkozók számára vezettek be.

A COVID-válság miatt sok vállalkozás küzd nehézségekkel, és volt kénytelen tevékenysége egy részét visszaszorítani. Ennek eredményeként sok alkalmazott kénytelen elhagyni munkahelyét vagy csökkentett a munkaidőben dolgozni. A SURE által a tagállamoknak kínált sürgősségi kölcsönök lehetőséget adnak számukra az elbocsátások elkerülésére. Az Európai Bizottság által 2021 márciusában közzétett első jelentés azt mutatja, hogy a SURE 25–30 millió embert támogatott 2020-ban. A tagállamok részéről erős volt a kereslet, a teljes keret 90%-át osztotta ki a Tanács, 18 tagállamba. Például a jelentés szerint Spanyolország 21 324 milliárd euró hitelt kapott, Csehország 2 milliárd eurót, Magyarország pedig 504 milliárd eurót. Bár jelenleg korlátozott számú adat áll rendelkezésre a tagállamoktól a SURE által leginkább támogatott ágazatokról, találunk benne utalást, hogy a vendéglátás, a szórakoztatás és a turizmus mellett a kulturális ipar volt az egyik fő haszonélvezője.

Európa válasza a könyvszektor helyreállítására

A kulturális és kreatív iparnak nyújtott támogatás mellett a könyvszektor is profitált az EU által kezdeményezett új intézkedésekből. A 2021–2027-es új Kreatív Európa programnak, mint a könyvpiar fő támogatási forrásának, új lehetőségeket és a 2014–2020-as programhoz képest sokkal nagyobb költségvetést kell kínálnia, amint azt a Bizottság 2021 januárjában bejelentette. A Kreatív Európa keretében most már összesen mintegy 2,4 milliárd euró áll rendelkezésre a kulturális és nyelvi sokszínűség és örökség előmozdítására.

Az új Kreatív Európa könyvágazati felhívások az EU zöld és digitális átmenet, transznacionális együttműködés, innováció és egy szociálisabb és befogadóbb Európa felé irányuló politikai prioritásokhoz kapcsolódnak. Különösen az együttműködési projektek tűnnek az új program fő prioritásának, amelynek célja a tagállamok közötti, valamint a különböző szervezetek és alkotók közötti kapcsolatok elmélyítése. Az EU számára is az innováció az elsődleges szempont, mivel a digitális átalakulás felé tartó haladást kényszeríti ki. Emellett növeli a versenyképességet és hozzájárul az irodalom hatékonyabb terjesztéséhez. Ennek eredményeként lehetővé teszi a könyvpiar számára, hogy új közönséget érjen el, és utat nyit egy sokszínűbb és befogadóbb Európa felé. Az új Kreatív Európa 2021–2027 program ugyanazokat a támogató eszközöket fogja fenntartani, mint az előző verzió, de néhány olyan fejlesztéssel, amelyek az EU új célkitűzéseihez igazodnak az egészségügyi válság által támasztott új körülmények között. Ez magában foglalja a műfordítási támogatást, a művek népszerűsítését szolgáló együttműködést és platformot, valamint az Európai Unió Irodalmi Díját.

Műfordítási támogatás

A „Több mint egy nyelven Európában” felhívás először 2008 szeptemberében jelent meg egy párizsi többnyelvűségi konferencián. Egy nagyszabású európai programra hívott fel, amely előtérbe helyezné a többnyelvűség és a fordítás jelentőségét az európai kultúrában, de anyagilag is támogatná az ilyen irányú fordítási törekvéseket. Azóta a Kreatív Európa program magában foglalja a műfordítási támogatást, egy olyan rendszert, amely társfinanszírozást

biztosít a kiadóknak, hogy ösztönözze a könyvek fordítását és kiadását, különösen a kevésbé képviselt nyelvekről.

Az új Kreatív Európa program 5 millió eurós költségvetéssel tartja fenn ezt a támogatási formát a 2021–2027-es időszakban. A kiadókat azáltal támogatja, hogy legalább 5 mű fordításának teljes költségének 50%-át, valamint további támogatást nyújt a szélesebb közönség számára történő terjesztéshez és promócióhoz. Az új program újdonsága, hogy akár azonos országból, akár az EU különböző országaiból érkező kiadóknak is lehetőségük lesz közösen pályázni nagyobb projektekre. Ennek eredményeként Európa-szerte több kiadó él majd a program előnyeivel, így módon erősítve meg a könyvpiac teljes értékláncának tevékenységét, és gazdagítva Európa sokszínűségét.

Együttműködés és platformok a művek népszerűsítésére

A könyvszektor számos olyan platform és projekt is megerősíti, amelyek célja nemcsak a teljes könyvértéklánc megerősítése, hanem a szélesebb európai olvasóközönség elérése is. A régi projektek folytatódnak és újak indultak a fiatal európai alkotók és szervezetek együttműködésének és hálózatépítésének elősegítése, az új tehetségek támogatása, új készségek fejlesztése, valamint a könyvpiac versenyképességének és professzionalizmusának növelése érdekében. Az olyan platformok, mint a CELA, az ALDUS, a Versopolis, a SILO és a READ ON társadalmilag orientált projektek, amelyek többféle irodalmat népszerűsítnek, a szépirodalomtól a képregénytől a költészetig és a tudományig. Mindegyik egyedi specializációjával előtérbe helyezi az irodalom létfontosságú szerepét az európai társadalomban. Népszerűsítik a kisebb nyelveket a kiadói ágazatban, társadalmi befogadó műveleteket hajtanak végre a marginalizált emberek számára, erősítik a „közös hely” európai érzését az irodalom révén, és felkeltik a fiatalok érdeklődését a digitális készségeiken keresztül.

Július 14-én Anže Logar külügyminiszter egy új platformot mutatott be: az „Europe Reader”-t. A szlovén EU-elnökség kiemelt kulturális projektjeként a platform az EUNIC-kal együttműködésben valósult meg. A „Europe Reader” célja, hogy elősegítse az élet jövőjéről való gondolkodást az olvasási kultúrával és irodalmi gyakorlatokkal kapcsolatos kurátori tevékenységek kiindulópontjaként. A projekt az irodalom, a fenntarthatóság, az építészet, az urbanizmus és a digitalizáció metszéspontját vizsgálja, és az EU újabb törekvése, hogy összekapcsolja az európai társadalmat az irodalommal. Mivel az egész kulturális ipart már több mint egy éve súlyosan érintette a COVID-19 válság, a könyvpiac jövője szempontjából nagyon ígéretesnek tűnik, hogy az Európa Tanács az irodalomra, mint európai kulturális kiindulópontokra helyezi a hangsúlyt és elősegíti a pénzügyi fellendülését.

Az Európai Unió Irodalmi Díja

Az Európai Unió Irodalmi Díja egy 2008-ban indult kezdeményezés, amely az európai irodalom gazdagságát és sokszínűségét kívánja kiemelni a szépirodalom területén. A díjat a Kreatív Európa program támogatja, a pályázaton 41 ország vehet részt. A Díj konzorciuma az

Európai Írók Tanácsából, az Európai Kiadók Szövetségéből és az Európai és Nemzetközi Könyvkereskedők Szövetségéből áll. A résztvevő országok egyharmadában minden évben nemzeti zsűri jelöli ki a nyertes szerzőket, ami lehetővé teszi, hogy három éves cikluson keresztül minden ország és nyelvterület képviseltesse magát. Az első kiadás óta 41 európai ország 135 feltörekvő szerzőjét tüntették ki, lehetővé téve, hogy munkáikat több nyelvre lefordítsák, és új piacokra juthassanak el Európában és azon túl.

A díj elsődleges prioritása, hogy esélyegyenlőséget biztosítson az európai könyvpiacra alulreprezentált nyelvű íróknak és új tehetségeknek, ezzel gazdagítva Európa kulturális és nyelvi sokszínűségét. Az Európai Unió Irodalmi Díja amellet, hogy számos lehetőséget kínál a nyertes szerzőknek sikeres pályafutásukhoz, az európai kulturális sokszínűség gazdagítását célozza. Az angol nyelv, valamint a francia, spanyol és olasz uralma Európában nem tette lehetővé más, kevésbé népszerű nyelvű országok irodalmához a könnyű hozzáférést. A díj révén az európai olvasóknak most lehetőségük nyílik új szerzőket felfedezni Európa minden részéről, új kultúrákkal találkozni az európai határokon belül, és az irodalom révén jobban megérteni a másikat. Az új Kreatív Európa 2021–2027 program továbbra is támogatja ezt a kezdeményezést, lehetővé téve az európai írók, kiadók és az egész könyvértéklánc számára, hogy részesüljenek az általa kínált értékes lehetőségekből, különösen a COVID-19 válság jelenlegi körülményei között.

Összegzés

A jelentés célja egyrészt az, hogy felvázolja a COVID-19 egészségügyi válság hatását az európai kulturális és kreatív szektorra, különös tekintettel a könyviparra, másrészt, hogy nyomon kövesse azokat az intézkedéseket, amelyeket az EU kezdeményezett a társadalom helyreállítása érdekében. Bár az EU azonnal reagált arra a példátlan válságra, amely 2020-ban elérte Európát, a világjárvány súlyos károkat okozott ebben az ágazatban, és előtérbe tolt a régóta fennálló problémákat. Most, 2021-ben a COVID-19 válság még mindig itt van, és számos kihívás elé állítja az egész európai gazdaságot és különösen ezt az amúgy is törékeny szektort.

Az EU megpróbálta megerősíteni a kreatív ipart azáltal, hogy számos szakpolitikai intézkedés és gyakorlat bevezetésével segíti a kulturális és kreatív ágazatot, az alkotókat, a szabadúszókat és a fogyasztókat is a foglalkoztatás és a termelés fenntartása érdekében. Ide tartoznak az olyan rövid távú intézkedések, mint az állami finanszírozási lehetőségek, az adókedvezmények, a munkanélküli segélyek, az egyéni művészeknek és a kulturális és kulturális szervezeteknek nyújtott támogatások, a veszteségek kompenzálása, kölcsönnyújtás, garanciák és befektetési ösztönzők a kreatív vállalkozások számára, munkahelymegőrző programok, amelyek segítik a vállalatokat, hogy megtartsák az alkalmazottaikat, és eljárási rugalmasság a projektek végrehajtásához. Emellett számos hosszú távú intézkedést fogadott el, amelyek az EU stratégiai tervéhez kapcsolódnak. A kultúra fő támogató eszköze, az új Kreatív Európa 2021–2027 program olyan struktúraváltási szabályozást kezdeményez a kulturális és kreatív szektorban, amelyek a kreatív dolgozók képzésére és foglalkoztatására, a transznacionális alkotásra és együttműködésre, az

innovációra, valamint a digitális átalakulásra helyezik a hangsúlyt egy társadalmilag befogadóbb, versenyképesebb és zöld Európáért.

Az új program fő célja a digitális átállás fellendítése a kreatív iparban. Mivel a digitális technológiák jelentős teret hódítottak a világvárvány során az emberek interakciója, kulturális elkötelezettsége, szórakozása, az értékesítés és egyéb, hagyományosan fizikai tevékenységek és szolgáltatások terén, az új uniós reformok célja a digitális növekedési potenciál felszabadítása és innovatív megoldások bevezetése a kulturális és kreatív ágazat és az alkotók számára. Az európai reformerek a kultúra és a digitális technológiák együttműködésében látnak lehetőségeket egy szociálisabb és befogadóbb Európa számára. Az EU egyik legfontosabb prioritása az ágazatok közötti, és az európai tagállamok közötti együttműködés a kultúra területé. Az alkotók mobilitásának és készségfejlesztésének lehetőségein, a közönségnövelésen, valamint a művészek és szervezetek közötti együttműködésen keresztül az EU célja a kultúrák közötti párbeszéd erősítése, valamint egy szociálisabb és befogadóbb Európa megvalósítása, nevezetesen sokszínűségének előmozdítása és egy mindenki számára elérhető európai közös „hely” létrejöttének elősegítése. Az új reformok ugyancsak elősegítik a zöld átállást, és hozzájárulnak az európai zöld megállapodás céljainak eléréséhez.

Az EU új kultúrpolitikájának bejelentése nyomán kritikai vita nyílt meg az új reformok hiányosságairól és azokról a kiegészítő intézkedésekről és stratégiáról, amelyeket az EU-nak be kell vezetnie a kulturális szektor fellendítése érdekében. A világvárvány kitörése és a kulturális és kreatív iparág válsága után sok kulturális dolgozó, aktivista, kutató és szakértő ismerte meg a jelmondatot: „Nem térünk vissza a normális kerékvágásba, mert a normális volt a probléma”. Strukturális változásokra és reformokra van szükség, amelyek lehetővé teszik, hogy a kulturális és kreatív szektor a fenntartható fejlődés motorja és előmozdítója legyen. Ez elsősorban a járványnak a szektorra gyakorolt gazdasági és társadalmi hatásaival kapcsolatos bizonyítékok jobb összegyűjtését foglalja magában. A szilárd adatok lehetővé teszik az ágazat valódi problémáinak jobb megértését, és felhívják a figyelmet a kulturális és kreatív ágazatok értékére a politikai döntéshozók, a polgárok, valamint az oktatási és képzési szolgáltatók körében. Az erős adatgyűjtés alapján az uniós döntéshozók egy olyan korrekt munkarendszert is ki tudnak építeni, amelyre a kulturális szektornak sürgősen szüksége van. A kreatív foglalkoztatás nagyon gyakran ölt nem hagyományos és változatos formákat, és a szektorban dolgozók gyakran ki vannak zárva a juttatásokból, kivéve, ha az ilyen nem hagyományos formákhoz való alkalmazkodás az általános csomag részét képezi. A COVID-19-válság rávilágított arra, hogy az ilyen munkák gyakran kiesnek a köztámogatásból. Következésképpen az önfoglalkoztatási támogatási rendszerek hiányosságainak megszüntetése a jogosultsági kritériumok egyszerűsítésével és a hibrid foglalkoztatási formák számára elérhetővé tételével nagyon fontos lenne a kreatív iparban dolgozók támogatása szempontjából.

A közfinanszírozás is kulcsfontosságú a kreatív ipar fenntarthatósága szempontjából. A kulturális és kreatív szektornak-azonban több, az ágazat igényeihez igazodó közfinanszírozásra van szüksége. Például a gyakran figyelmen kívül hagyott alulról építkező egységek, független könyvesboltok és non-profit szervezetek, amelyek rendkívül fontos forrásai a független kísérletezésnek és a kulturális sokszínűségnek mind a vidéki, mind a városi területeken, veszélybe kerültek a válság során, mivel gyakran hiányzik a szükséges jogi forma, amely

lehetővé tenné számukra, hogy támogatáshoz jussanak. Következésképpen radikális strukturális változásokra van szükség a kulturális és kreatív szektorok fellendüléséhez, és ez célzottabb közfinanszírozással és a politikaalkotás hosszú távú megközelítésével érhető el. A digitális átállással kapcsolatban az EU döntéshozóit arra kérik, hogy hozzanak létre egy olyan digitális keretet, amely megfelel a szektor igényeinek. A kulturális és kreatív szektor digitális ökoszisztémái továbbra is szétforgácsolódnak, és további kritikus megfontolást igényelnek a digitalizáció és a demokrácia kérdésében. Sok KKV például nehezen tudja megvalósítani a digitális átállást a források és az infrastruktúra hiánya miatt. Az EU-nak sokszínű és inkluzív digitális teret, valamint digitális hozzáférhetőséget és felfedezhetőséget kell biztosítania az EU valamennyi kulturális intézménye és közönsége számára, beleértve a vidéki és távoli területeken működőket is. Összefoglalva: az EU számára kulcsfontosságú, hogy felhívja a figyelmet a társadalmi befogadás kulturális dimenzióira. A kulturális részvétel és a társadalmi befogadás összekapcsolódásának elismerése, valamint a szektor által a kultúrák közötti párbeszédre és az európai sokszínűsége gyakorolt pozitív hatásainak előmozdítása demokratikusabb, versenyképesebb és szociálisabb Európát eredményezne. Ezekkel a reformokkal a kulturális és kreatív szektor az európai társadalmi, társadalmi és környezeti átmenetek jelentős felgyorsítóinak bizonyulhat.

Hivatkozások

Federation of European Publishers (2020) *One year after. Consequences of the COVID-19 Crisis on the Book Market*. Available at file:///C:/Users/x_an/Downloads/202103_-_brochure_covid_update_digital_only.pdf (Accessed at 30/08/2021)

2. Federation of European Publishers (2021) *Report of Activities, 2020-2021*. Available at file:///C:/Users/x_an/Downloads/fepreport_of_activities_20_21_c.pdf (Accessed at 30/08/2021)

KEA, EUROPEAN AFFAIRS (2020) *The Impact of the COVID-19 Pandemic on the Cultural and Creative Sector: Report for the Council of Europe*. Available at https://keanet.eu/wp-content/uploads/Impact-of-COVID-19-pandemic-on-CCS_COE-KEA_26062020.pdf.pdf (Accessed at 30/08/2021)

European Cultural Foundation (2020) *The Future of the Cultural and Creative Sectors in the post-COVID-19 Europe*. Available at <https://cultureactioneurope.org/files/2020/05/CAE-ECFstatementPost-COVID-19Europe.pdf> (Accessed at 30/08/2021)

European Commission (2021) *EU guidelines for the safe resumption of activities in the cultural and creative sectors - COVID-19*. Available at <https://ec.europa.eu/culture/news/eu-guidelines-safe-resumption-activities-cultural-and-creative-sectors> (Accessed at 30/08/2021)

European Parliament's Committee on Culture and Education (2021) *Cultural and Creative Sectors in the post-COVID Europe*. Available at

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/652242/IPOL_STU\(2021\)652242_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/652242/IPOL_STU(2021)652242_EN.pdf) (Accessed at 30/08/2021)

OECD (2020) *Culture Shock: COVID-19 and the cultural and creative sectors*. Available at <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/culture-shock-covid-19-and-the-cultural-and-creative-sectors-08da9e0e/> (Accessed at 08/09/2021)

European Commission (2020) *European Cultural and Creative Cities in COVID-19 times: Jobs at risk and the Policy Response*. JRC Science for Policy Report, Available at <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC120876> (Accessed at 30/08/2021)

Echebarria Fernández, J. ORCID (2021). *A Critical Analysis on the European Union's Measures to Overcome the Economic Impact of the COVID-19 Pandemic*. *European Papers - A Journal on Law and Integration*, 5(3), pp. 1399- 1423. Available at https://openaccess.city.ac.uk/id/eprint/26345/1/EP_EF_2020_I_046_Jonatan_Echebarria_Fernandez_00437.pdf (Accessed at 30/08/2021)

EY (2021) *Rebuilding Europe: The cultural and creative economy before and after the COVID-19 crisis*. Available at file:///C:/Users/x_an_/Downloads/ey-panorama-des-icc-2021.pdf (Accessed at 30/08/2021)

European Writers' Council Survey (2020) *The Economic Impact of COVID-19 on Writers and Translators in the European Book Sector*. Available at http://europeanwriterscouncil.eu/wp-content/uploads/2020/06/EWC-Survey-Economic-Impact-of-Covid19_11062020.pdf (Accessed at 30/08/2021)

READ-IN-CLUB kutatási jelentés

A feladat

A READ-IN-CLUB projekt a kutatás során öt európai országban, Horvátországban, Cipruson, Görögországban, Magyarországon és Szlovéniában gyűjtött adatokat a meglévő olvasóklubok munkaformáiról és módszereiről, különösen a COVID-19 világjárvány kitörését követően. A kutatás célja az volt, hogy alapul szolgáljon a különféle olvasóklub gyakorlatokban hasznos eszközök fejlesztéséhez.

A módszer

A READ-IN-CLUB kutatás 2021. szeptember 1-30. között zajlott, az öt résztvevő országban. 41 kérdésből álló, 7 szekcióba rendezett kérdőívet osztottak ki, és összesen 156 megválaszolt kérdőívet gyűjtöttek össze, 20-tól 48 darabig az egyes országokban. Bár ezek a számok túl kicsik ahhoz, hogy mélyrehatóan leírják a különböző országok olvasóklub-gyakorlatait, mégis mutatnak néhány közös pontot, valamint néhány eltérést kutatásunk területén. Ezen túlmenően a különböző országok olvasóklub-koordinátorait meghívtuk egy hét kérdésből álló strukturált interjúra a szervezeti háttérrel, az anyagi támogatásról, a célokról, az akadályokról és a lehetséges fejlesztésekről. Ezek a válaszok minden részt vevő országból legalább öt koordinátortól érkeztek.

Meghatározások

Kiindulásként meg kellett határozni a kutatásunk témáját. A jelenlegi gyakorlatban a hasonló kifejezéseket, mint például az olvasóklub, könyvklub, olvasócsoporthoz és mások felcserélhetően használják, pontos meghatározás nélkül, ami néha zavart okoz. Az egyértelműség kedvéért az olvasóklub (ahol a hangsúly legalább névlegesen az olvasás tevékenységén van) és a könyvklub (ahol a hangsúly, legalább névlegesen, az olvasás tárgyán van) közötti, alapvető nominális megkülönböztetéssel indítottunk.

Érdeklődésünk köréből kizártuk azokat a tevékenységeket, amelyek elsődleges motivációja a könyvkereskedelem bármilyen formában történő ösztönzése (elsősorban természetesen konkrét könyvek értékesítése). Ezért kihagytunk a könyvpromóció számos formáját, amelyeket homályosan „könyvklubnak” vagy bizonyos esetekben „olvasóklubnak” neveznek, kezdve a talán leghíresebbel, az Oprah Könyvklubbal.

A fogalom homályos használatát erősíti meg a Wikipédia is, amely nem rendelkezik „olvasóklub” szócikkkel. Ha erre a kifejezésre keres, az olvasó a „könyvbeszélgetési klub” című cikkekre mutat:

„A könyves vitafórum olyan emberek csoportja, akik azért találkoznak, hogy megvitassák az általuk olvasott könyvet vagy könyveket, és elmondják véleményüket, tetszésüket, nemtetszéseiket stb. Ezt gyakrabban egyszerűen könyvklubnak nevezik. Jelentse azt a könyvértékesítő klubot, ami zavart okozhat. A könyvvitaklub leírására gyakran használt egyéb kifejezések közé tartozik az olvasócsoporthoz, a könyvcsoport és a könyves vitacsoport. A könyvvitaklubok találkozhatnak magánházakban,

könyvtárakban, könyvesboltokban, online fórumokon, kocsnáknál, valamint kávézóknál vagy éttermekben étkezés vagy ital mellett.

A *Collins Dictionary*-nek szintén nincs „olvasóklub” bejegyzése; a „könyvklub” szócikk azonban ugyanazt a kettős meghatározást tartalmazza:

1. A könyvklub olyan szervezet, amely kedvezményes áron kínál könyveket tagjainak.
2. A könyvklub olyan emberek csoportja, akik azért találkoznak, hogy egy könyvről vagy könyvekről beszéljenek, amelyeket mindannyian olvastak.

Hasonló meghatározás található az *Oxford Learner's Dictionary*-ben:

1. olyan szervezet, amely olcsón ad el könyveket tagjainak
2. (könyvcsoport is, olvasócsoport) emberek csoportja, akik rendszeresen találkoznak, hogy megvitassák az általuk olvasott könyvet

A *Cambridge Dictionary* definíciója ezzel szemben a könyvklubot úgy határozza meg, mint „olyan emberek csoportja, akik rendszeresen találkoznak, hogy egy olyan könyvről beszéljenek, amelyet mindannyian olvastak”, és kihagyja az első jelentést.

Az olvasóklub kifejezés az *Encyclopedia Britannica*-ból is kimaradt, ahol a [könyvklubcikk](#) elsősorban a könyvkereskedelem konkrét könyvterjesztési rendszerére vonatkozik.

Kutatásunk céljaira olvasóklubként olyan emberek csoportját határoztuk meg, akik

rendszeresen találkoznak, hogy megvitassák az olvasott könyvet.

1. Emberek csoportja – nem írtunk elő minimális vagy maximális létszámot. A „csoport” kifejezés azonban legalább öt különböző családból származó ember találkozását jelenti.
2. Találkozás – ezt a kifejezést úgy értjük, mint egy meghatározott térben zajló fizikai találkozót, valamint egy virtuális találkozót az elektronikus kommunikáció segítségével, amennyiben a találkozó valós időben – meghatározott időkeretben, előre be van állítva. Ezért az olyan irodalmi fórum, ahol az emberek online közzéteszik olvasási élményeiket (például a [www.bookcrossing.com](#)), nem minősülnek megfelelőnek.
3. Rendszeresen – az ilyen találkozókat hetente, havonta vagy ritkábban tartják. „Rendszeres” találkozóknak tekintettük, amelyekre évente legalább négyszer kerül sor.
4. Megbeszélés – az olvasási tapasztalatcserének többirányú eseménynek kell lennie, így egy adott könyvről szóló előadások vagy a szerzővel készített interjúk nem minősülnek megbeszélésnek, megvitatásnak. Szintén legalább négy olvasási élményt kell összevetni ahhoz, hogy beszélgetésnek minősüljön.
5. Egy könyv, amit mindannyian olvastak – néhány definícióból kihagytuk a „mindannyian” szót („mindannyian olvasták”). Lehetetlen ellenőrizni, hogy minden résztvevő elolvasta-e a vita tárgyát képező könyvet; másrészt a beszélgetésen való jelenlétük kifejezi érdeklődésüket a tárgyalt könyv iránt, így a tárgyalt könyvcím jövőbeli olvasóivá válhatnak.

Nem volt preferenciánk az olvasóklub helye (egyformán kezeltük különböző fizikai vagy virtuális tereket), sem a találkozó szervezőinek státuszát illetően, mindaddig, amíg ezek a

szervezők nem elsősorban kereskedelmi jellegűek, és így nem kerültek be a rendszeres könyvértékesítésbe.

A közkönyvtári összejövetelek minősítettek, a könyvesboltok találkozói nem. A magánlakásokban tartott összejövetelek akkor minősültek megfelelőnek, ha nem elsősorban egy adott könyvcím vagy könyvsorozat értékesítésére irányultak. A kávézóknak és éttermekben tartott találkozók akkor minősültek megfelelőnek, ha az intézmény bevételeinek túlnyomó részét nem könyveladásból szerzi, de lehet, hogy melléktevékenységként árulnak könyveket.

Végül, de nem utolsósorban csak azokat az olvasóklubokat elemeztük, ahol az olvasók többsége felnőtt – 18 éves vagy annál idősebb.

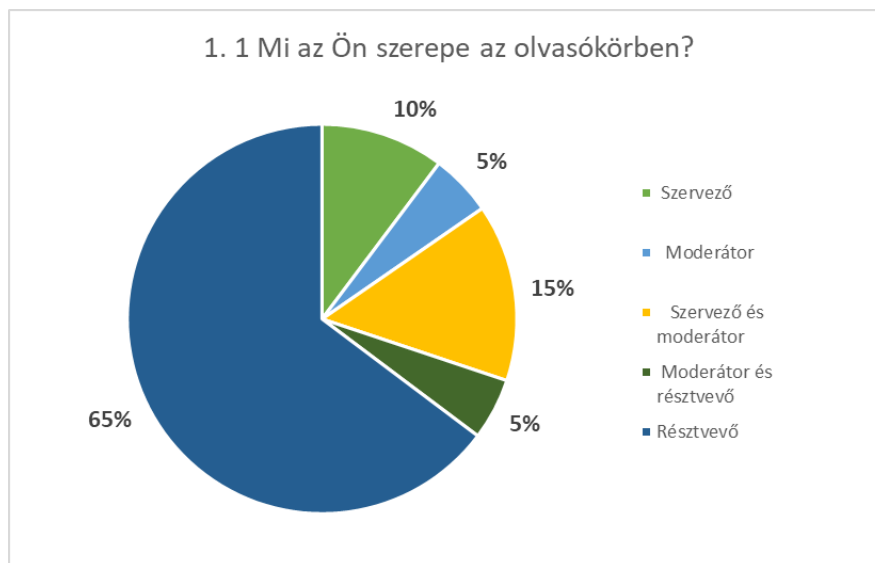
Az olvasóklub koordinátorként azt a személyt határoztuk meg, aki az olvasóklub gyakorlati feladatairól gondoskodik: koordinálja az idő és tér/web csatornát, tájékoztatja a tagokat a megvitatni kívánt könyvek kiválasztásáról, tájékoztatja őket a klub tevékenységeiről... moderálja a vitát, de ez nem feltétele annak, hogy koordinátornak tekintsék. Nem minden említett feladattal kell a koordinátornak foglalkoznia, de ez a személy kell legyen az első választás, ha a tagok az olvasóklub tevékenységével kapcsolatos gyakorlati kérdésekre keresnek választ.

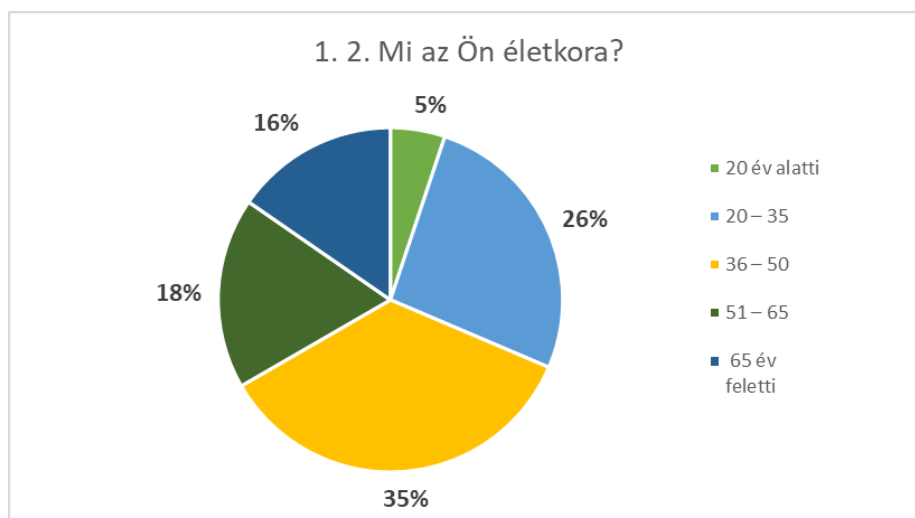
A kérdőív eredményei

1. A válaszadók adatai

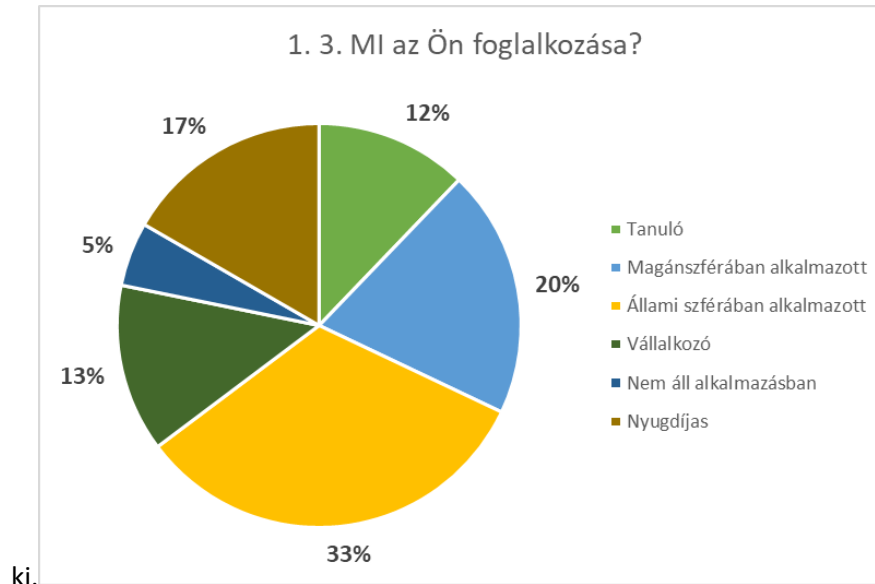
A 156 válasz között a kutatásban résztvevők közül 16-an jelölték meg magukat szervezőként, 6-an moderátorként, 23-an szervezőként és moderátorként, 8-an pedig moderátorként és résztvevőként. 101 jelölte meg magát „résztvevőnek”. Ezek az adatok magas szintű önszerveződést mutatnak a meglévő olvasóklubokban – minden harmadik válaszadónak van egynél több szervezési és/vagy moderációs feladata is.

Életkorukat tekintve hasonló számban vettek részt a 35 év alattiak, a 36-50 év felettek és az 51 év felettek, ami arra enged következtetni, hogy az olvasóklubok a felnőtt lakosság minden korosztályát közel azonos arányban képviselik. (Ugyanez tükröződött a résztvevők becslésében is a klubjukban résztvevők korkülönbségéről és átlagéletkoráról – a legtöbb klubnál 10-30 év közötti korkülönbség volt.)

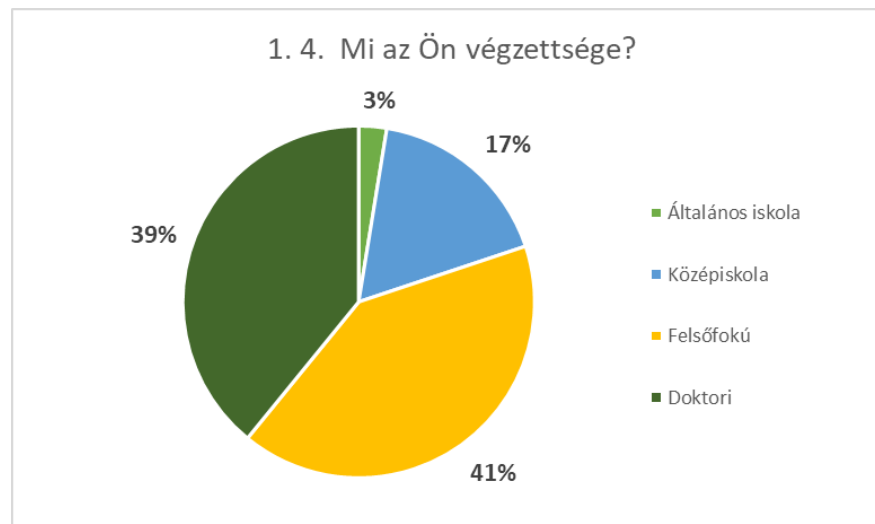

Ugyanez a három, szinte egyenrangú csoport jelenik meg, ha a résztvevők munkáltatóját nézzük – egyharmadukat a magánszféra foglalkoztatja, beleértve az egyéni vállalkozókat, egyharmadát a közszféra, egyharmadát pedig a diákok, munkanélküliek és nyugdíjasok teszik

ki.

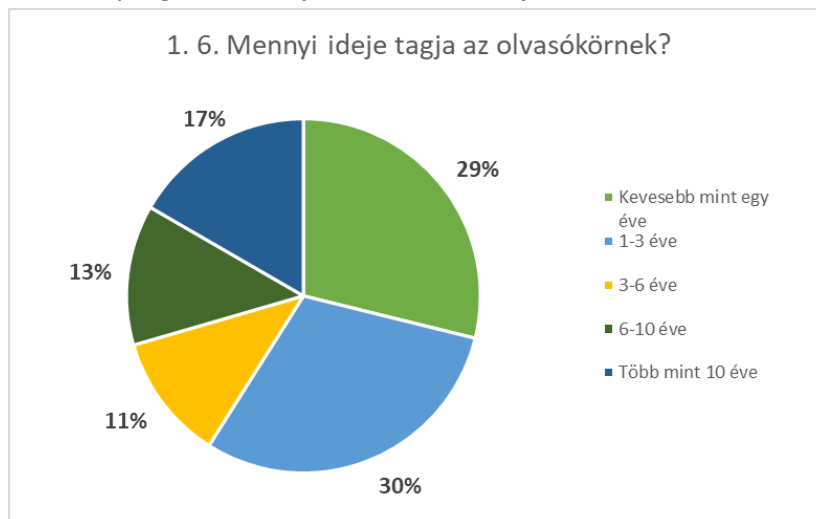
Egészen más képet mutat az oktatásra vonatkozó kérdés: a legtöbben egyetemi végzettséggel rendelkeznek (összesen 125-en), és meglepően sok a mester- vagy doktori fokozat. Nagyon kevés olyan résztvevő van (a legtöbb országban egy sem), akinek a legmagasabb iskolai végzettsége az általános iskola. A legmagasabb iskolai végzettségű résztvevők száma szinte egyenlő az összes résztvevő országban.

A résztvevők jelentős része szakmai vagy önkéntes kapcsolatban áll a könyvkiadási területtel.

Jó néhány tag hosszú ideje aktív olvasóklubjában.

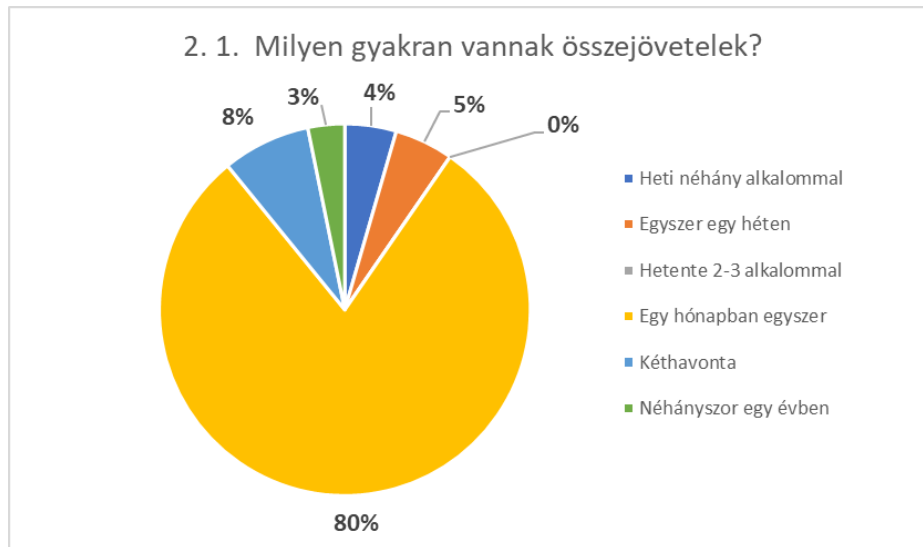

2. Olvasóklubos szokások

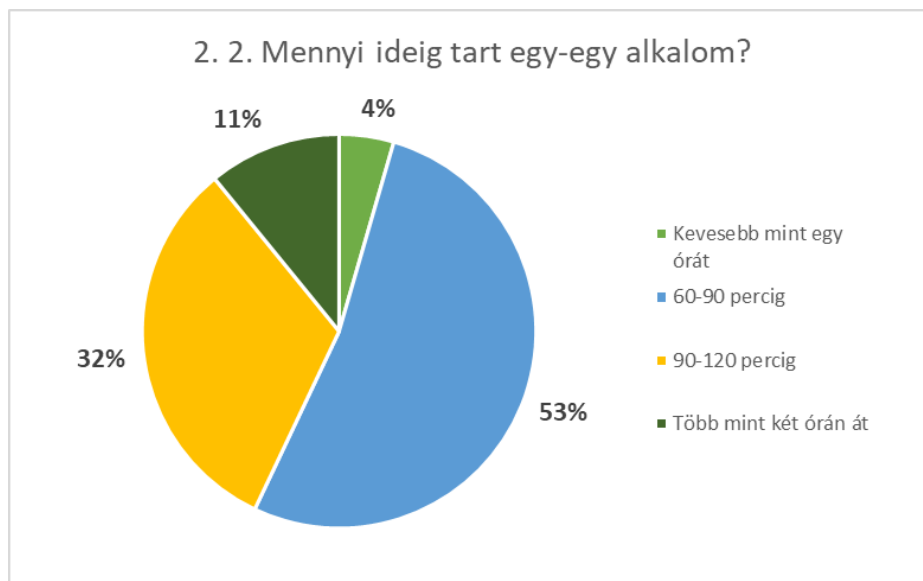
Az olvasóklubok túlnyomó többsége (80%) havonta egyszer találkozik, és a találkozók többsége 60-90 percig tart (82 válasz), míg néhányat két óráig (50 válasz) vagy még tovább is

tartanak (17 válasz).

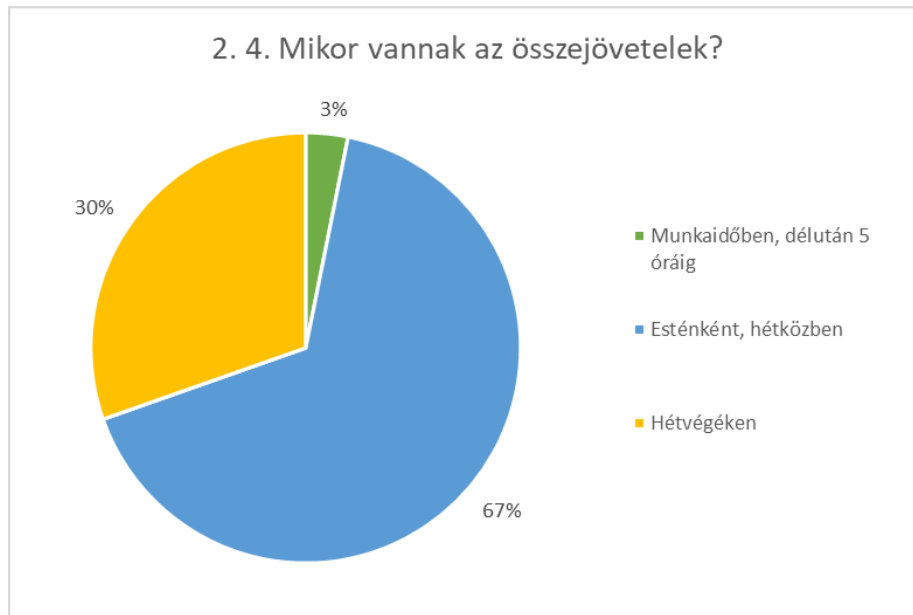
Az ülések nagyon ritkán rövidebbek egy óránál (7 válasz).

A legtöbb találkozóra nyilvános könyvtárban kerül sor, ezt követik a Zoomon keresztül, online tartott találkozók.

A találkozók nagyjából kétharmada este, hétközben zajlik. A találkozók körülbelül egyharmada hétvégén történik. Nagyon ritkán találkoznak egy klub tagjai normál munkaidőben, azaz délután öt óra előtt.

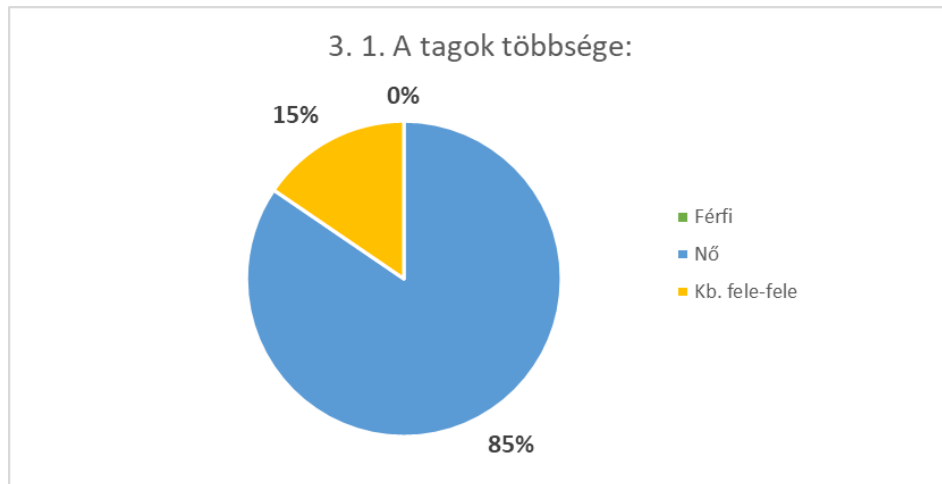

3. Az olvasóklubok demográfiai adatai

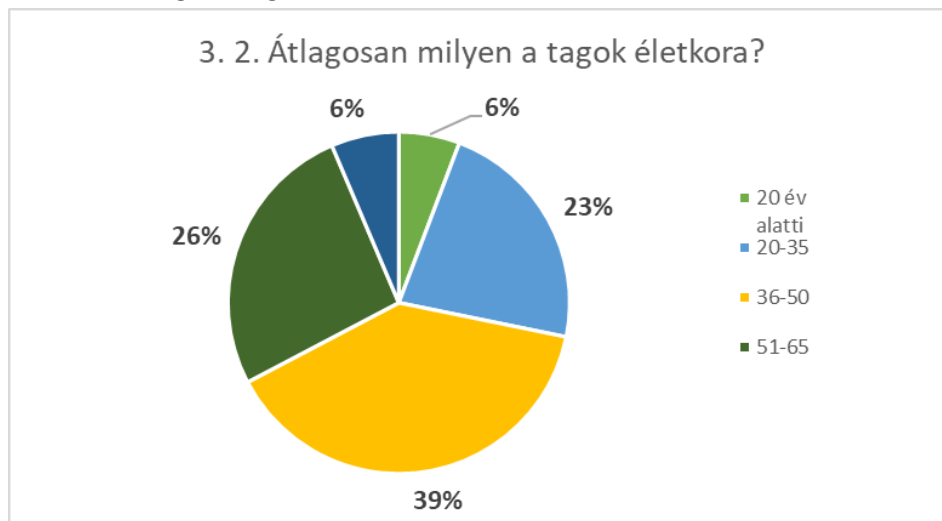
Egyik olvasóklubban sem voltak többségben férfi tagok. A válaszok több, mint 80%-ában a tagok többsége nő. (Ez összhangban van az általános olvasáskutatási adatokkal, amely

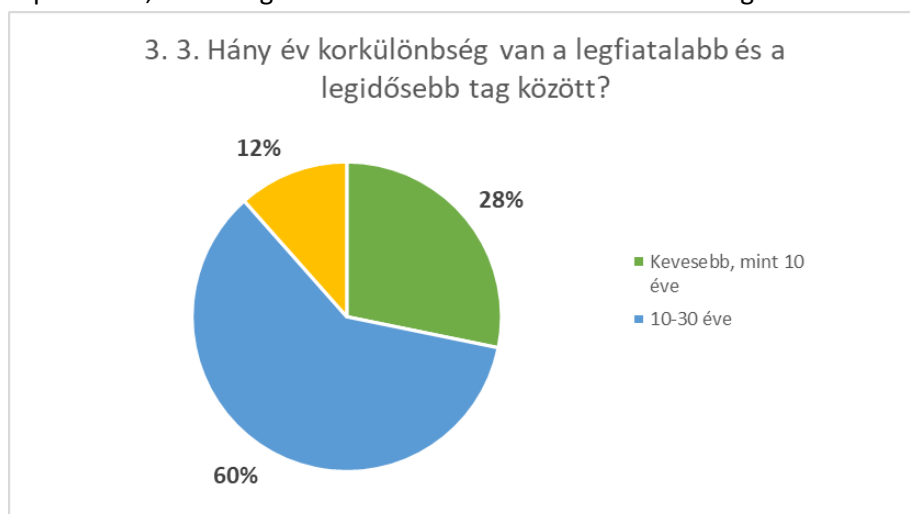
szerint a női olvasók dominálnak.)

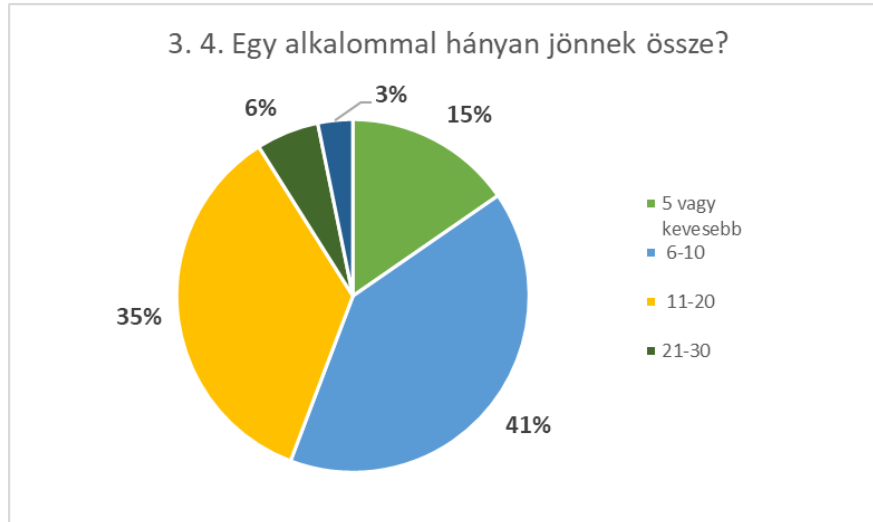
A hozzávetőleges átlagéletkor 36 és 50 év között volt.

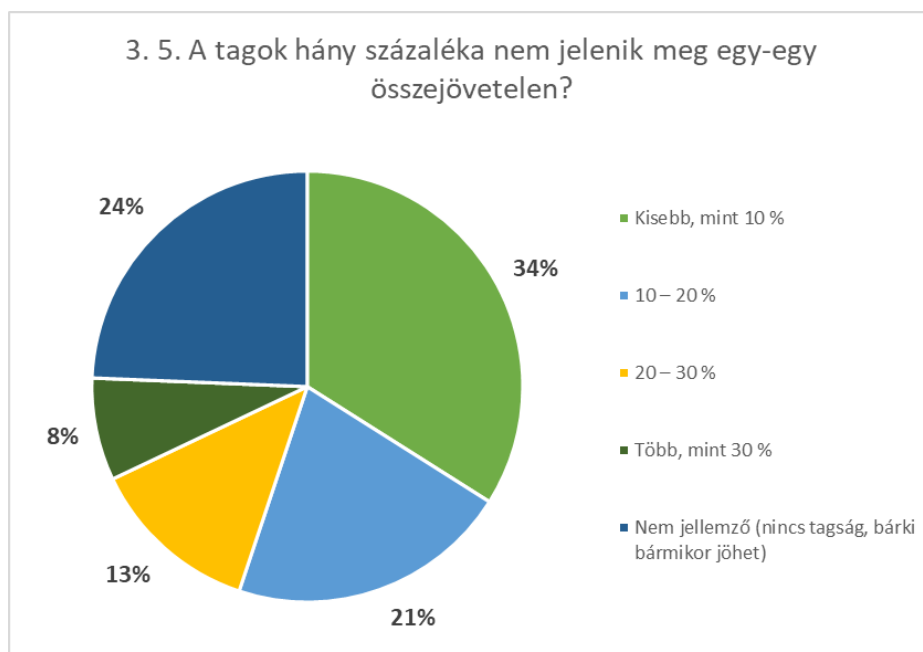
Általánosságban elmondható, hogy a klubok többsége nagyon sokféle korcsoportot reprezentál, és ezért generációk közötti kommunikációt is megvalósít.

Nagyon kevés klubösszejövételnek van 20-nál több résztvevője; számuk legtöbbször 11-nél kevesebb, és jó néhány válaszadó (nevezetesen 24) vett részt öt vagy kevesebb taggal tartott üléseken. Mivel a kutatást a legalább öt taggal rendelkező klubokra korlátoztuk, ez azt jelenti, hogy a válaszadók 15%-a vett részt öt fős mikro összejöveteleken.

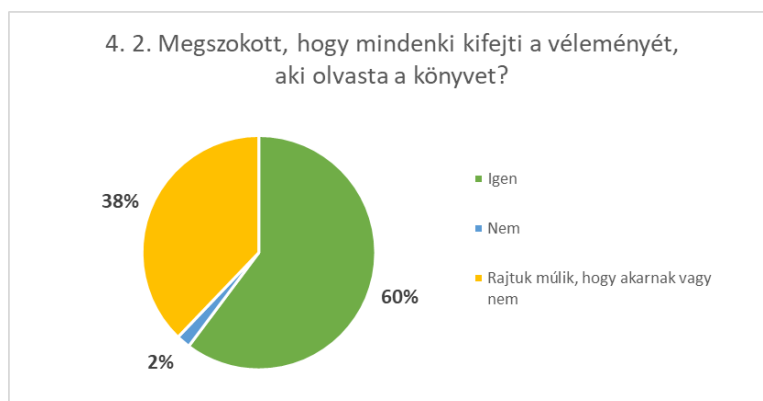
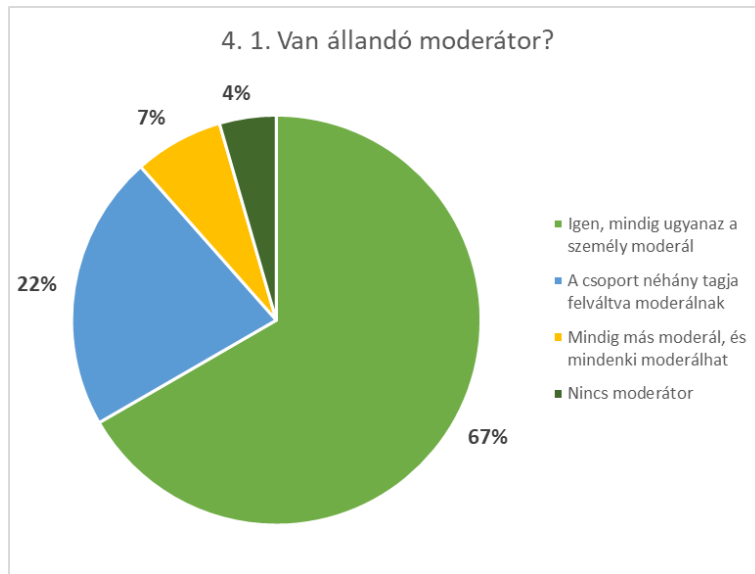

A klubok iránti lojalitás meglehetősen erős volt: a válaszadók egyharmada úgy nyilatkozott, hogy a lemorzsolódás kevesebb mint 10% egy-egy találkozón, ami az átlagos taglétszámmal együtt azt mutatja, hogy a tagok, legalábbis a kisebb olvasóklubokban, általában minden találkozóra ellátogatnak.

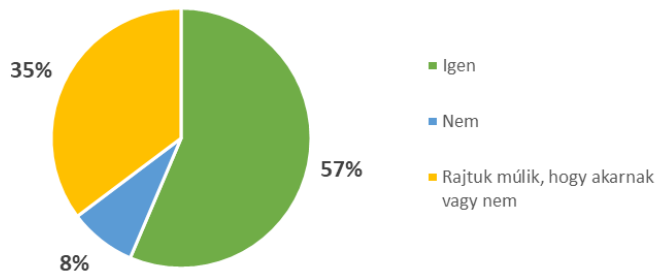

4. Moderálás

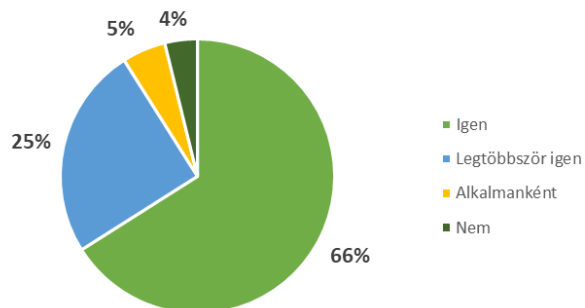
A válaszadók túlnyomó többsége arról számolt be, hogy a klubjában minden foglalkozáson ugyanaz a moderátor. Nagyon ritkán működik egy csoport moderátor nélkül. A moderátorok többsége véleménynyilvánításra ösztönzi az olvasóklub tagjait – és a legtöbb esetben a tagok ezt minden alkalommal meg is teszik. Meglehetősen magas volt azoknak a száma, akik a moderátornak "ügyelnie kell arra, hogy a résztvevők egy-egy felszólalása ne tartson túl sok ideig" opciót választották, ami nagy valószínűséggel megfelel a strukturált interjúk során megfogalmazott azon kívánságnak, hogy a moderátorok további ismereteket kell szerezzenek. csoportdinamikáról és pszichológiáról. A legtöbb olvasóklub nem követeli meg, hogy minden résztvevő elolvassa a megbeszélte könyvet, bár ez erősen előnyben részesítendő.

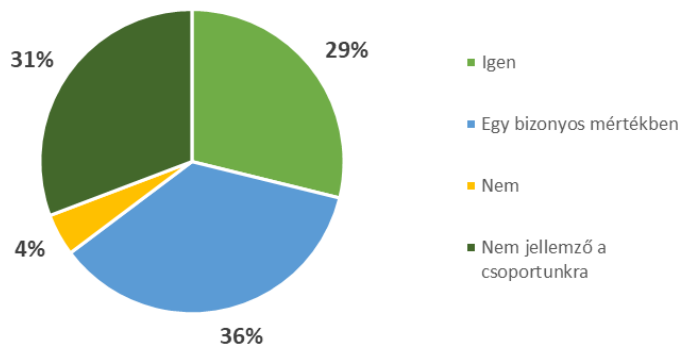
4. 3. Felszólítja-e a moderátor a visszahúzódo tagokat is a véleményük kifejtésére?

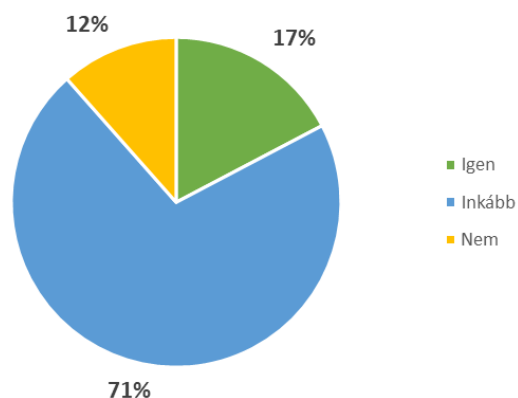
4. 4. Ügyel-e a moderátor arra, hogy mindenkit meghallgassanak?

4. 5. Figyel-e a moderátor arra, hogy egy-egy felszólalás ne tartson túl hosszú ideig?

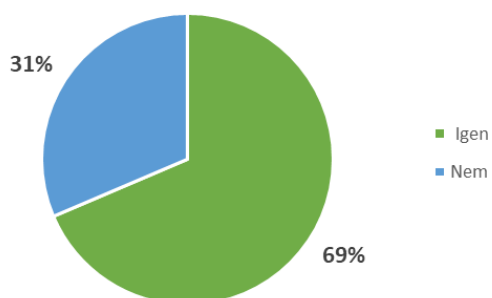
4. 6. Kötelező-e elolvasni a megbeszélendő könyvet?

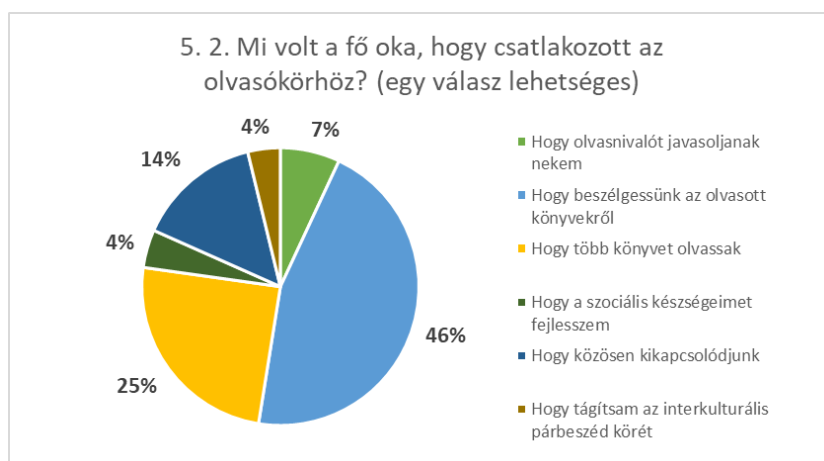

5. Szokások

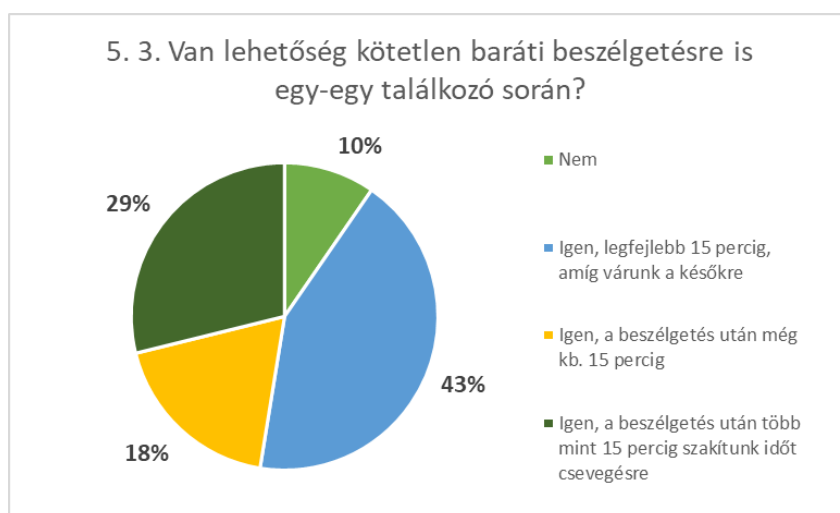
A válaszadók többsége arról számolt be, hogy az összejöveteleken jelenlét nélkül is részt lehet venni, és a megjegyzéseket vagy kérdéseket emailben elküldeni. Mivel a válaszadók többsége azt jelölte meg, hogy az olvasott könyvekkel kapcsolatos véleménycsere volt a legerősebb ok az olvasóklubhoz való csatlakozásra, ez a gyakorlat, úgy tűnik, legalább részben megfelel a motivációjukat. A következő, legtöbbször megjelölt ok az „olvasási kultúra erősítése rendszeres olvasással” volt, ezt követte a szociális motiváció, vagyis a „jól érezni magunkat együtt”. Csak néhány résztvevőt motivált elsősorban az „olvasnivaló ajánlása”, a „szociális készségek bővítése” és „az interkulturális párbeszéd kiterjesztése”. Nyilvánvalóan ezekkel az előnyökkel még nem foglalkoznak teljes mértékben az olvasóklubok jelenlegi rutinjában.

5. 1. Ha valaki nem tud részt venni egy találkozón, elküldheti-e a kérdéseit emailben?

Ami az összejövetelek szocializációs részét illeti, a válaszadók többsége megjegyzi, hogy ez tevékenységük fontos részét képezi – mindössze 15 válasz (három ország között elosztva) számolt be arról, hogy egyáltalán nincs „általános beszélgetés” tevékenység, miközben meglehetősen lenyűgöző létszámú az olvasóklub. A résztvevők többnyire az esemény utáni szocializációról számoltak be (29 esetben legfeljebb 15 percig, 45-ben pedig ennél tovább).

6. Könyvválasztás

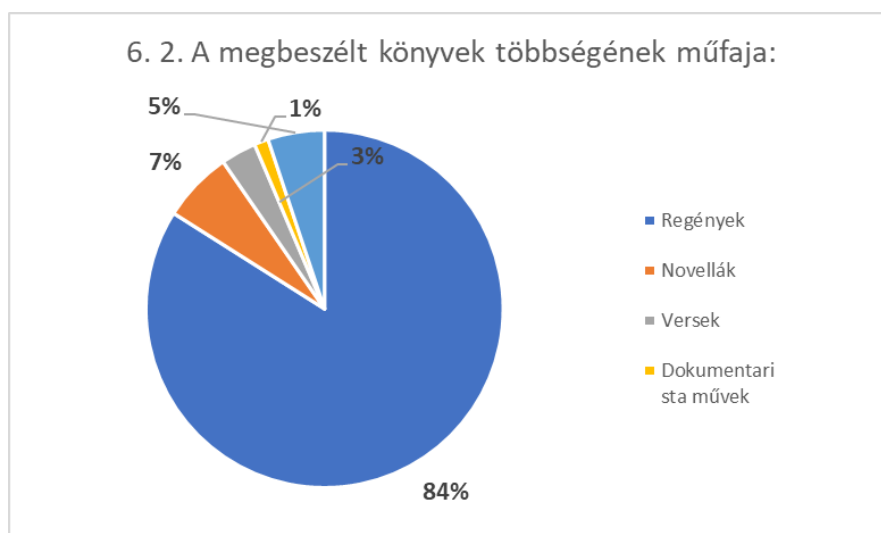
Az olvasmány kiválasztására vonatkozó válaszok szinte egyenlő arányban oszlottak meg a „csak nyomtatott könyvek” és a „többnyire nyomtatott könyvek, de más médiák is (e-könyvek, hangoskönyvek)” között. Csak négy válasz volt a „csak vagy elsősorban e-könyvek vagy hangoskönyvek” kategóriában.

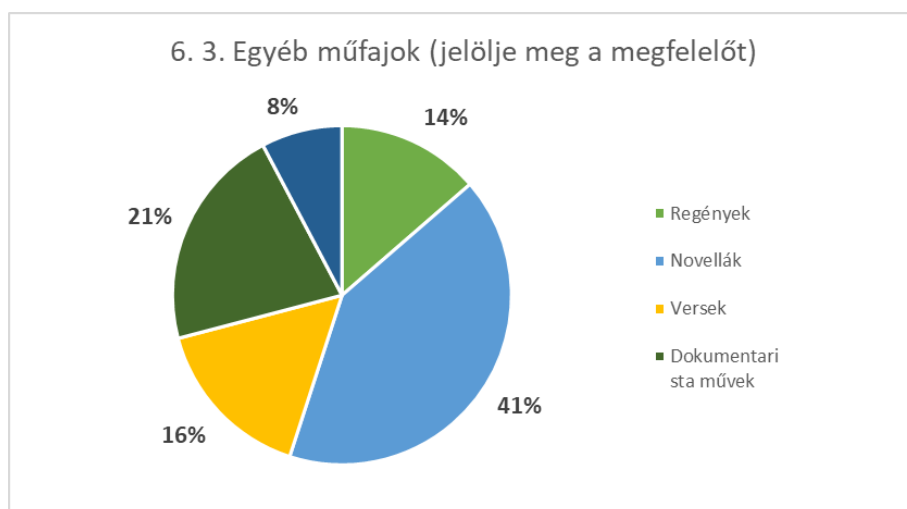
(A BookBrowse 2020-as kutatása, a Bookclubs in Lockdown, megjegyezte, hogy „sok csoport, amely jelenleg találkozik, használja könyvtára e-könyv-gyűjteményét, gyakran először [...]. A technológia vitatkozása azonban kihívást jelent egyesek számára, akik alig várják, hogy visszatérjenek a nyomtatott kölcsönzéshez.” A válaszadók 90%-a az Egyesült Államokból származott, ahol az e-könyvek alkalmazása sokszorosa az európainak.)

Ami az olvasmányok műfaját illeti, a várakozásoknak megfelelően a regények dominálnak. Szinte minden válaszban ezek képviselik az olvasott könyvek többségét, ezt követik a novellák és a költészet.

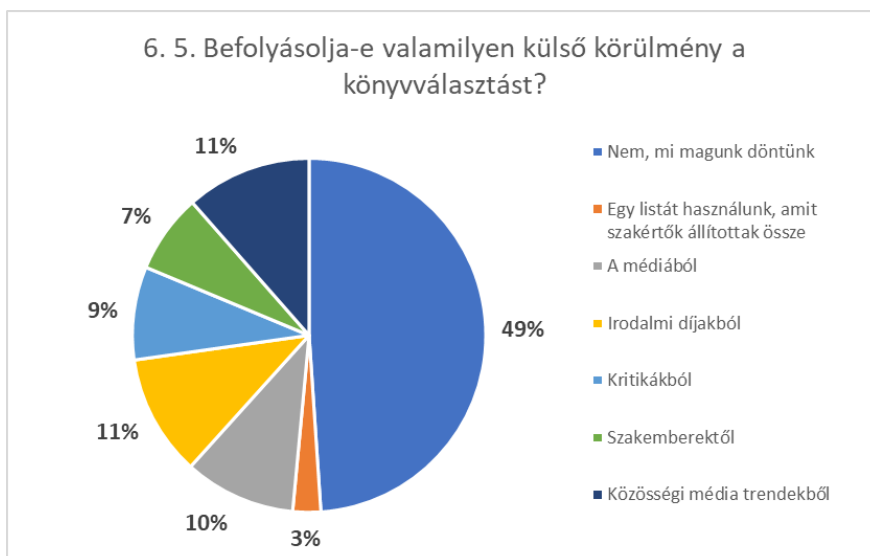
Ami a második leggyakrabban olvasott műfajt illeti, a regények szinte minden válaszban a második választásként tűnnek fel, ahol nem ez volt az első választás, és a különböző irodalmi műfajok ugyanolyan csökkenő sorrendben vannak jelen, mint korábban.

A beszélgetéshez szükséges könyveket elsődlegesen a moderátor és a résztvevők többsége választja ki; egyes esetekben a legaktívabb résztvevők választanak, és csak egy válasz számolt be a választást meghozó külső tényezőről. Teljesen nyilvánvaló, hogy az olvasási döntések nem központi alapon születnek, és az alárendelt szintekhez kapcsolódnak. Ezen túlmenően a külső tényezők egyike sem érvényesül, amikor arra vonatkozó javaslatot tesznek, hogy mely könyveket érdemes elolvasni.

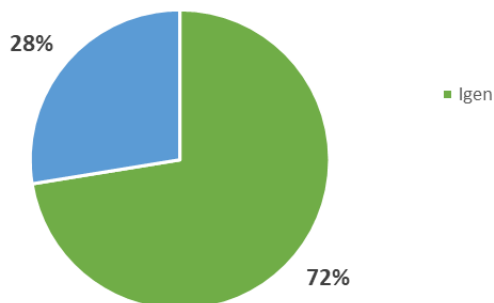
Az előző állítást az is alátámasztja, hogy az olvasóklub tagjai az olvasott könyvek kiválasztásában szinte egyenlő arányban a következőkben látják részvételüket: „mindig”, „legtöbbször” és „alkalmanként”. A „majdnem soha/soha” sokkal ritkább válaszok voltak.

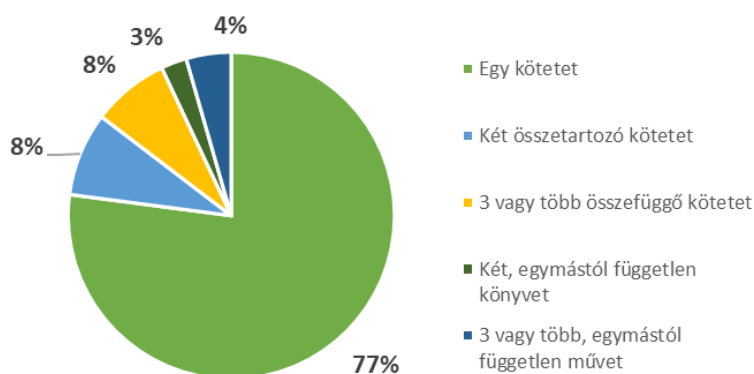
A legtöbb esetben (több mint 70%) egyetlen könyvet tárgyalnak meg egy összejevetel alkalmával. Néha a beszélgetés két vagy olykor három összefüggő könyvre összpontosul. Egymáshoz nem kapcsolódó könyveket csak kivételes esetben beszélnek meg egy összejevetel keretében.

6. 7. Egy összejövétel alkalmával elsősorban egy művet tárgyalnak meg?

6. 8. Jellemzően hány kötet kerül sorra egy összejövetelen?

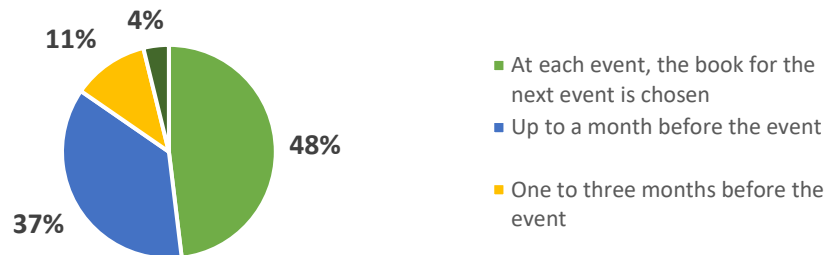
A válaszok csaknem fele arról számol be, hogy minden egyes találkozón kiválasztják következő találkozóra elolvasandó könyvet, amit szorosán követ a „legfeljebb egy hónappal az esemény előtt” választása. Az „egy-három hónappal az esemény előtt” és a „több mint három hónappal az esemény előtt” választások messze elmaradnak ezektől gyakoriságban. ¹

¹ A Bookclubs in Lockdown kutatása azt állapítja meg, hogy a csoportok körülbelül 40%-a legalább négy hónappal korábban választja ki az olvasmányokat.

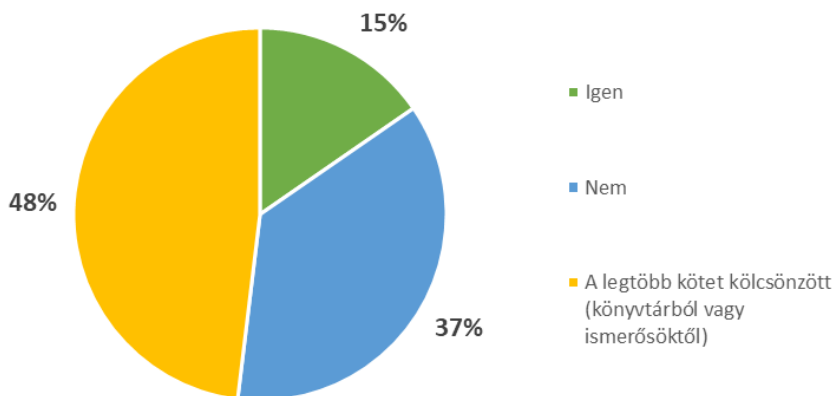
2

6. 9. How far ahead of time are the books to be discussed chosen?

(Megjegyzendő, hogy ez az időzítés szorosan összefügg a találkozók gyakoriságával – nagyon valószínűtlennek tűnik, hogy azok a klubok, amelyek hetente ülnek össze, az előző találkozón kiválaszthatják a következő találkozóra olvasandó könyvet – nem csak a könyv elolvasásához szükséges idő, hanem a következő olvasmány megszerzésének ideje is túl rövid lenne ebben az esetben, különösen azért, mert a résztvevők jelentős része közkönyvtáraktól és/vagy barátoktól kölcsönzi a kiválasztott könyveket. A válaszok azt mutatják, hogy az olvasóklubok havonta egyszer találkoznak, így a következő hónapra marad elegendő idő a könyv beszerzésére és elolvasására.)

6. 10. Befolyásolja-e a választást a könyvek ára?

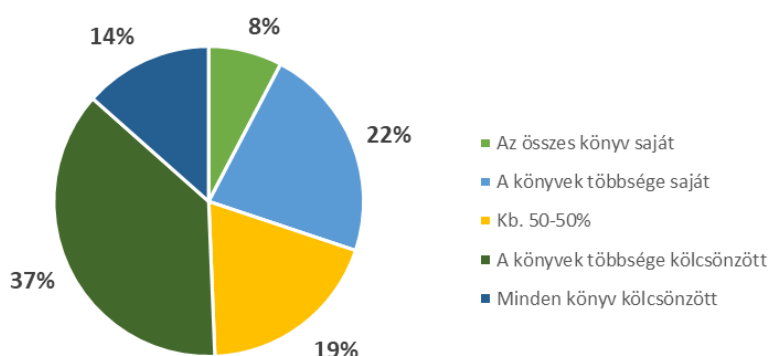

ű

A könyvek ára nem befolyásolja jelentősen a tárgyalt könyvek kiválasztását, részben azért, mert az olvasott könyvek nagy százaléka nyilvános könyvtáraktól és/vagy barátoktól kölcsönzött.

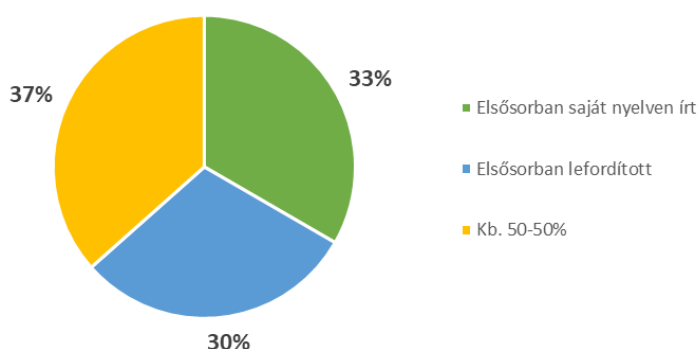
6. 11. Milyen százalékban olvasnak a tagok saját könyvet? (mi a saját és a kölcsönzött kötetek aránya)

Az „Elsősorban a saját nyelvén írt könyveket vagy fordításokat olvas?” kérdésre a válaszok szinte egyenlő arányban oszlottak meg az „elsősorban az anyanyelvemen írt könyvek”, az „elsősorban fordítások” és a „körülbelül fele/fele” között.

(Megjegyzendő, hogy a legtöbb országban a lefordított könyvek aránya az eredetiekhez képest erősen az eredeti könyvek felé hajlik, így ezt szem előtt tartva úgy tűnik, hogy a fordítások erősebben képviseltetik magukat az olvasóklub gyakorlatában, mint az általános kiadásban. További kutatásra lenne azonban szükség annak feltárására, hogy mi a különbség az olvasóklub gyakorlatában használt fordítások és azok könyvpiaci részesedése között. Mivel a lefordított könyvek kettős kiválasztási folyamaton mennek keresztül, először az eredeti nyelven, majd azután, a fordításban való megjelenéshez, nem túlzás, bár leegyszerűsítés, ha azt mondjuk, hogy ezek a könyvek általában „biztonságosabb választások” a minőségi könyvek keresésekor, mint az anyanyelvén írt könyvek.)

6. 12. Elsősorban saját nyelven íródott vagy lefordított könyvekkel foglalkoznak?

7. Preferenciák

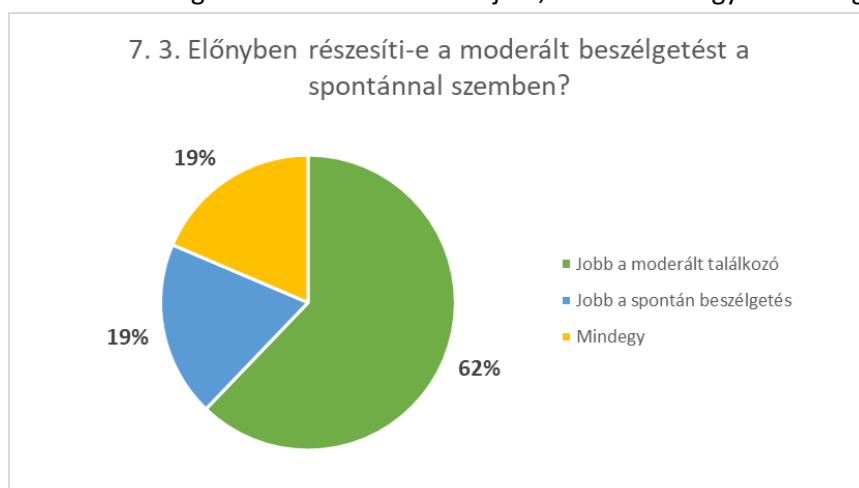
A legtöbb válaszadó jobban szereti a személyes, mint az online találkozást; a találkozónként egy könyv megbeszélését is inkább preferálják. Ez nem meglepő, mivel a szociális elem az

olvasóklub élményének egyik döntő motivációja.

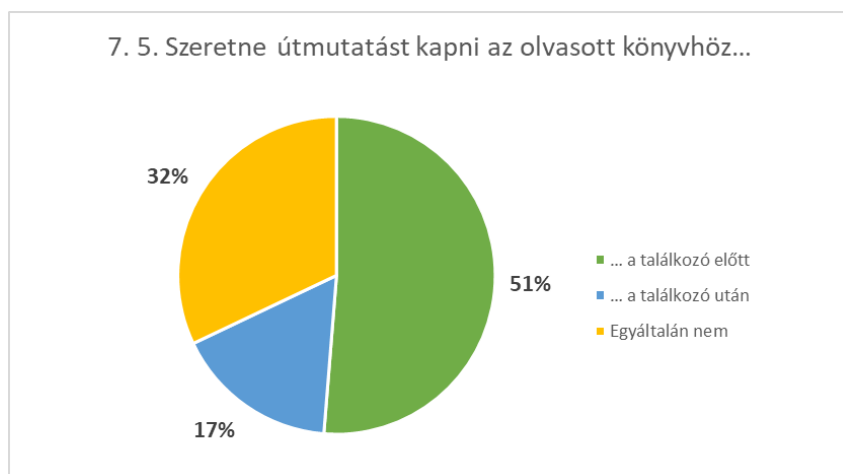
A moderált megbeszéléseket azonban előnyben részesítik a spontán vitákkal szemben. Nyilvánvaló, hogy a könyvekről folytatott beszélgetés a tagok többsége számára az irodalom ismerete és megértése bővítésének módja is, nem csak ürügy a társasági életre.

A tárgyalt könyvekkel kapcsolatos „professzionális” megközelítés iránti igényt tovább erősíti, hogy a válaszadók többsége üdvözi a szerző és/vagy szakértő részvételét az összejöveten.

Bár a válaszok az olyan külső tényezőknek csak csekély hatását mutatják, mint például az irodalmi díjak, a média és a kritikai reakciók az olvasandó könyvek kiválasztásában, a válaszadók többsége örülne néhány kiegészítő anyagnak az olvasott könyvről, lehetőleg a találkozó előtt.

Az interjúk eredménye

Arra a kérdésre, hogy milyen akadályokkal szembesülnek, az olvasóklub-koordinátorok többsége az informatikai eszközök és/vagy informatikai ismeretek hiányát említette elsődleges kihívásként. Ahogy az várható volt, az online találkozók kevésbé vonzóak, különösen az idősebb tagok számára, akik nem rendelkeznek megfelelő felszereléssel vagy ismeretekkel az IKT- eszközök használatáról.

A legtöbb országban a járvány visszavetette vagy teljesen eltörölte az olvasóklubok tevékenységét. Egy idő után néhányuk alapszinten folytatta a tevékenységét, például e-mailben javasoltak olvasmányokat egymásnak. A válság azokat a klubokat, amelyek a világjárvány előtt is online találkoztak, természetesen kevésbé érintette. Ugyanakkor a könyvtárakban tartott találkozókat teljesen leállították, mivel a könyvtárak a járvány kezdetétől zárva voltak.

Egyes koordinátorok megemlézték, hogy nincs elég általános ismeret az olvasóklubok létezéséről és az azokban való részvétel előnyeiről (szocializáció, „művelődés”, véleménycsere, kapcsolatépítés...). Néhányan megemlézték, hogy nem könnyű annyi példányt beszerezni a könyvekből, hogy minden tag időben elolvashassa azokat – a helyi nyilvános könyvtárakban korlátozott a példányszám; vannak városok, ahol nincsenek könyvesboltok; és az online könyvrendelések kézbesítése túl sokáig tarthat. Jó néhányan a szerzők meghívását és a különböző olvasóklubok tapasztalatcseréjét említették tevékenységük fejlesztésének eszközeként. A látogatásokat lehetővé tevő anyagi támogatást is igényeltek.

A fizikai találkozóhelyek a legtöbb esetben: közkönyvtárak, különböző kulturális intézmények és civil szervezetek, magánházak, egy esetben pedig egy úszóklub bárja.

Horvátország

Mind a 10 olvasóklub, amelynek koordinátorai részt vettek az interjúban, egy szervezet tagja volt, közülük hat nyilvános könyvtár, négy pedig civil szervezet keretein belül működött. Hatan a Művelődési Minisztériumtól és az önkormányzatoktól, ketten közkönyvtártól, ketten pedig egyáltalán nem kaptak támogatást.

A legtöbb klub a világjárvány idején online folytatta tevékenységét, ami azt a pozitív hatást hozta, hogy több távoli helyről, akár más országokból származó tag is részt vehetett.

Ciprus

Cipruson öt olvasóklubból négy egyének informális összejöveteleiből állt, egyet pedig egy nyilvános könyvtárban hoztak létre. Ez volt az egyetlen olvasóklub, amely némi közpénzt kapott a könyvtártól és a helyi önkormányzattól.

Görögország

A görögországi olvasóklubok különféle finanszírozási forrásokkal rendelkeznek: az egyiket közösségi hozzájárulásból, a másikat közpénzekből, kettőt pedig tagdíjakból támogattak; és egy egyáltalán nem kap támogatást. Ugyanezt a változatosságot mutatták a digitálisra való átállás tekintetében a COVID során – az egyik klub az online találkozókra való zökkenőmentes átállásról számolt be, kettő nehézségekkel küzdött, kettő pedig teljesen leállította tevékenységét. Az egyik görög olvasóklub beépítette tevékenységébe a szerzőkkel való találkozókat – a szerzővel való találkozás az olvasóklub találkozóját követi, nyilvános rendezvényként szerveződik, mindenki számára nyitott.

Szinte minden görög koordinátor az időhiányt említette olvasóklubja fejlődésének fő akadályaként, ami más koordinátorok esetében nem volt így. Hangsúlyozták a szakkönyvi ágazattal való szorosabb kapcsolat szükségességét is.

Magyarország

Magyarországon a felmérésben részt vevő hét olvasóklub változatos felépítésű volt – egy részük magánszemélyek informális találkozóhelye, van köztük független civil szervezet és önkormányzati szervezet. Ez a változatosság a tevékenységek pénzügyi forrásaiban is megmutatkozott, a tagdíjaktól a sikeres önkormányzati és kormányzati pályázatokig.

Szlovénia

Az interjúban szereplő öt olvasóklub közül három egy közkönyvtáron keresztül működik, egy pedig egy számos területen tevékenykedő civil szervezet tagja, egy pedig magánkezdeményezés. A legutóbbi az egyetlen, amely nem kap állami támogatást, bár néhány koordinátor nehezményezte, hogy a klubok moderátorainak és/vagy meghívott vendégeinek „nevetségesen alacsony” díj jut. Néhány klub a világjárvány idején a Zoomon keresztül végezte tevékenységét az interneten. A résztvevők soraiban ennek ideje alatt korlátozott interakciót észleltek. Ugyanakkor néhány félénkebb résztvevő szívesebben fejezi ki véleményét az interneten.

A közkönyvtárban működő olvasóklubok tagjai többnyire úgy döntöttek, hogy a közkönyvtárak zárva tartása alatt felhagynak tevékenységükkel, és majd a körülmények megváltozása után folytatják. Ezzel szemben az egyik legnagyobb szlovén közkönyvtár olvasóklubja (a főváros, Ljubljana központjában) úgy döntött, hogy csak a Zoomon keresztül tartja meg találkozóit. Ez lehetővé tette a távolabb lévő tagok részvételét. Ez a klub megemlítette, hogy az idősebb tagok fokozatosan bejártak a digitális kommunikációba, és hangsúlyozta, hogy egy egyszerű útmutató a Zoom kommunikáció technikai oldalához sokat segítené. A teljesen magánkezdeményezésű klub a járvány idején indult a Zoomon keresztül. A koordinátor hangsúlyozta, hogy a videokonferencia-rendszer lehetővé tette a más országokban élő tagok egy részének részvételét a megbeszéléseken. Egy másik klub megemlítette, hogy van egy Kanadában élő tagjuk, aki áthidalja az időzónák közötti különbséget, hogy részt vegyen a megbeszéléseken.

Az egyik koordinátor kifejtette, hogy rendelkezik irodalmi ismeretekkel, de hiányosságai vannak moderálási készségekből, és tudna e téren további ismereteket hasznosítani.

Összefoglalás

A demográfiai adatokkal kapcsolatos válaszok azt mutatják, hogy az olvasóklubok egyenletesen elosztott korosztályból állnak, szinte egyenlő arányban. Hasonló arányt mutat a versenyszférában és a közszférában dolgozók eloszlása is. A munkanélküliek száma valamivel elmarad az európai munkanélküliek arányától (5% vs. 7%). Bár az általános könyvkutatási adatok szerint a nyugdíjas népesség általában az átlag felett olvas, az olvasóklubok nyugdíjas tagjainak aránya valamivel alacsonyabb, mint Európa nyugdíjas népessége (17% vs. 20%) – ez lehet ok. Mivel a kutatást elektronikus formában végezték a partnerek, ezért kevésbé valószínű, hogy idősebb személyek válaszoltak rá. Magyarországon a kérdőíveket e-mailhez is csatolták, így a nyugdíjas válaszadók száma jóval magasabb (az összes válaszadó 64%-a), mint más országokban.

Ezek a számok arra az elhamarkodott következtetésre vezethetnek, hogy jelenleg az olvasóklubok mindenki számára egyformán nyitottak, és a tagok a lakosságot képviselik. A legszembetűnőbb különbség az, hogy az olvasóklubok tagjai elsősorban nők, ami megfelel az olvasási terület más kutatásainak. Az iskolai végzettség is kiegyensúlyozatlan képet mutat: a válaszadók 80%-a rendelkezik egyetemi végzettséggel (ez az Eurostat szerint kétszerese az európai aránynak a teljes népességen belül), és nagyon kevesen vannak, akik csak általános iskolát végeztek. Míg az iskolázottság és az olvasási szokások közötti kapcsolat tagadhatatlan, hangsúlyozni kell, hogy egyes kutatások kimutatták, hogy az olvasási szokások az oktatás minden szintjén jelen vannak. Nyilvánvalóan van egy bizonyos hiányosság a meglévő olvasóklubok struktúrájában, és eredményes lehet olyan olvasóklubok létrehozása, amelyek kifejezetten azokat célozzák meg, akiknek a legmagasabb iskolai végzettsége középiskola vagy annál alacsonyabb; az ő részvételüket valószínűleg a könnyebben hozzáférhető könyvek választása ösztönözheti. A kialakult mikroklub-forma (körülbelül öt vagy valamivel több taggal) megfelelő lehet egy ilyen vállalkozáshoz. Célszerű lehet, ha ezeket a klubokat társadalmilag tapasztaltabb koordinátorok moderálják, akik megfelelő könyveket javasolhatnak az adott olvasóközönség számára, másrészt pedig a könyvekről szóló vitát mindenki (vagy a legtöbbször) által követhető szinten folytatják le az olvasóklub tagjai.

A moderátor szerepe folyamatosan nagyon fontosként jelenik meg a kutatásban, még az olyan populációban is, ahol a megkérdezettek 80%-a egyetemi végzettséggel rendelkezik. A moderátoroknak gondoskodniuk kell arról, hogy minden véleményt meghallgassanak, és a résztvevők nagy része meg is tegye, de ne szánjanak túl sok időt a véleményük kifejtésére.

Az olvasóklubban való részvétel legerősebb oka a könyvekkel kapcsolatos véleménycsere és a társadalmi interakció, amely gyakran túlmutat a könyvek megvitatásán és inkább az általános szocializációról szól. Következésképpen nem meglepő, hogy a résztvevők többsége a valódi találkozókat részesíti előnyben az online találkozókkal szemben. Az online találkozóknak is megvannak a maga előnyei: többször is hangsúlyozták, hogy egy online találkozón több tag vehet részt, akár távoli területekről, városokból és akár más országokból is. Ha az olyan körülmények, mint például a világjárvány, arra kényszerítik az olvasóklubokat, hogy az élő eseményekről a virtuális eseményekre térjenek át, építő jellegű lehet, ha az online

kommunikációban külön figyelmet fordítanak a szocializációs lehetőségekre (pl. a Zoom-találkozókon a szünetbeli csetelésre, stb.).

A klubvezetők a moderált vitákat részesítik előnyben a spontán vitákkal szemben, és a legtöbb válaszadó szívesen venné a szerző és/vagy a könyv szakértőjének részvételét. A válaszadók többsége örömmel fogadna néhány további anyagot a tárgyalt könyvről, és legtöbbször azt szeretné, ha a találkozó előtt rendelkezésre állna ilyesmi. Mivel szinte az összes klub folyamatosan készít olvasási listát, és mivel az olvasmányokkal kapcsolatos döntéseket nagyrészt az olvasóklub tagjai hozzák meg, az olvasási segédletek bevezetése lehet, hogy nem a legmegfelelőbb válasz erre az igényre – bár legalább néhány olyan kötet esetében használhatók, amelyek gyakran szerepelnek az olvasóklubok gyakorlatában és/vagy nemzeti vagy tágabb merítést képviselnek. Az ilyen eszközök segíthetik a koordinátorokat a vita megszervezésében, és több figyelmet fordítanak egyes könyvek rejtett utalásaira.

Hangsúlyozni kell, hogy egyetlen klubon belül a generációk széles skálája megléte esetén az olvasóklub élménye mellett generációk közötti kommunikációt is biztosít. Az intertársadalmi diskurzus azonban alacsonyabb szinten állhat – a tagok jövedelmére nem kérdeztünk rá, hiszen figyelembe kellene venni az egyes országok átlagjövedelmei közötti különbségeket, de erre következtethetünk abból, hogy a tagok az egyetemi végzettségénél ritkán alacsonyabb végzettségűek. A pénzügyi és szervezeti struktúrák nemcsak a kutatásban részt vevő országok között, hanem a különböző olvasóklubok között is nagy eltéréseket mutatnak. Míg Horvátországban tíz olvasóklubból nyolc, Szlovéniában pedig ötből négy kapott pénzügyi támogatást az államtól és/vagy a helyi közösségtől, Cipruson csak ötből egy kapott támogatást. A pénzügyi támogatás sokféle forrásból származik, amelyek közül a legstabilabb az állami finanszírozás. A legtöbb klubkoordinátor a finanszírozás hiányát vagy nem megfelelő szintjét említi a könyvklub fejlődésének egyik fő akadályaként.

Záró megállapítások

A kutatási eredmények alapján a következő intézkedések javasolhatók az olvasóklub élményének javítása érdekében:

- *Olvasóklub-hálózat*

Számos klubkoordinátor megemlítette, hogy szívesen cserélnék tapasztalatokat más olvasóklub-koordinátorokkal, és ennek során jó innovatív gyakorlatokkal találkozhatnak. Ezért hasznos lenne egy rendszeresen (talán évente kétszer) megrendezésre kerülő, ismétlődő nemzetközi rendezvény a jó gyakorlatok határokon átnyúló megosztására. Az országhatárokon belül a vitához jó kiindulópontot adó könyvekre vonatkozó javaslatok is hozzájárulhatnak az olvasóklub tevékenységéhez. Ezt a hálózatot az olvasóklubok (angol nyelvű) közös nemzetközi weboldala támogathatja, amely nemzeti nyelvű oldalakhoz kapcsolódik.

- *Az irodalmi ismeretek, az online kommunikáció moderálási és technikai vonatkozásainak kibővítése*

Míg a technikai szempontok fejleszthetők egy egyszerű útmutatóval a résztvevők anyanyelvén (egyesekek nem rendelkeznek a szükséges angol nyelvtudással ahhoz, hogy kizárólag a Zoom leírására hagyatkozhassanak), úgy tűnik, hogy szükség van az irodalmi ismeretek (különösen az olvasói-válasz-elmélet) valamint a moderálási készség bővítésére. Néhány koordinátor kifejezte óhaját, hogy részt vegyen az olvasóklub moderálásának javítását célzó szemináriumon.

- *Olyan olvasóklubok létrehozása, amelyek kifejezetten a középiskolai vagy alacsonyabb végzettségű olvasókat célozzák meg*

Mivel ezek az olvasók erősen alulreprezentáltak a jelenlegi olvasóklubokban, szükség lehet olyan olvasóklubokra, amelyeket kifejezetten ezek számára hoznak létre, tapasztalt koordinátorok moderálásával, akik megfelelő könyvválasztást javasolhatnak.

- *Szerzők és/vagy szakértők meghívása meghatározott könyveknél/témákban*

Míg sok (de korántsem minden) országban létezik egy rendszer a szerzők irodalmi rendezvényeken, fesztiválokon és könyvesboltokban való megjelenésének támogatására, úgy tűnik, ez nem terjed ki az olvasóklubokra. Mivel a kutatásba bevont klubok közül sok nem rendelkezik saját forrással (vagy csak nagyon korlátozottan), szükséges lenne a szerzői és más szakmai résztvevők látogatási díjának fedezésére vonatkozó lehetőségek felkutatása.

Mivel az interjúkban megfogalmazódott, hogy a tagok egy része kissé elbizonytalanodhat a szerzők látogatása során, mert esetleg nem ismerik eléggé a munkásságukat, érdemes lehet a szerző meghívása előtt egyeztetni a látogatásról. Sikeresnek mondható az egyik görög olvasóklub gyakorlata, ahol a szerzővel való találkozás az olvasóklub találkozóját követi, ahol a szerző könyvét vitatták meg, és nyilvános rendezvényként szervezik meg, mindenki számára nyitottan.

- *Olasási segédletek készítése néhány kiválasztott kötethez*

A válaszadók többsége szívesen fogadna kiegészítő anyagokat az olvasmányokról, lehetőleg a találkozók előtt. Az ilyen anyagokat országos szinten kell elkészíteni, és lehetőleg ingyenesen letölthető formában terjeszteni az olvasóklub-hálózat honlapján. A könyvek ilyen kiegészítésének megtalálása nagyobb figyelmet kelthet, amikor az olvasóklubok kiválasztják a megvitatásra szánt könyveket, ami azt jelenti, hogy külön hangsúlyt lehet helyezni az interkulturális megértést támogató könyvekre.

2021. november 16.

Függelék: Az 5 nemzeti adatgyűjtés

IO1- READ-IN-CLUB Kutatási jelentés 5 nemzeti adatgyűjtés

Országok: Horvátország, Ciprus, Görögország, Magyarország, Szlovénia

Kitöltött kérdőívek száma: 48 + 26 + 20 + 25 + 37 = 156

Kérdések	HORVÁTO RSZÁG – válaszok száma	CIPRUS – Nr. of válaszok száma	GÖRÖGOR SZÁG – válaszok száma	MAGYAROR SZÁG – válaszok száma	SZLOVÉNIA – válaszok száma	ÖSSZES VÁLASZ SZÁMA
1. Demographics of the respondent						
1. 1. In what function do you participate in your reading club?						
• Organizer	2	2	2	8	2	16
• Moderator	1	1	1	3	2	8
• Organizer and moderator	5	5	3	4	6	23
• Moderator and participant	2	4	2	0	0	8
• Participant	38	14	12	10	27	101
1. 2. What is your age?						
• Under 20	4	0	1	0	3	8
• 20–35	5	6	5	2	23	41
• 36–50	23	11	11	4	6	55
• 51–65	11	7	2	4	4	28
• Over 65	5	2	1	15	1	24
1. 3. What is your professional status?						
• Student	4	0	1	1	13	19
• Employed in private sector	5	11	6	4	5	31
• Employed in public/government sector	29	6	5	2	9	51
• Self-employed	3	5	7	2	4	21
• Unemployed	1	2	0	0	5	8
• Retired	6	2	1	16	1	26
1. 4. What is your education?						
• Elementary school	3	0	0	1	0	4
• High school	4	5	5	4	9	27
• University level	5	13	8	16	22	64
• Masters, PhD	36	8	7	4	6	61
1. 5. What is your connection with the book field (publishing, libraries, media ...)						
• I am professionally connected	19	1	4	2	9	35

• I have occasional professional connections	1	2	2	4	3	12
• I am connected voluntarily	1	9	3	2	10	25
• I am a follower	27	14	11	17	15	84

1. 6. For how long have you been participating in a reading club?

• Less than a year	13	8	8	3	13	45
• 1 to 3 years	19	6	5	1	16	47
• 3 to 6 years	8	1	2	2	5	18
• 6 to 10 years	8	5	3	4	0	20
• More than ten years	0	6	2	15	3	26

2. Reading club habits

Milyen gyakran találkozik az olvasóklub?

• A few times a week	0	0	1	4	2	7
• Once a week	0	1	5	2	0	8
• Two or three times a week	0	0	0	0	0	0
• Once a month	47	24	10	12	31	124
• Every two months	1	1	2	4	4	12
• A few times a year	0	0	2	3	0	5

2. 2. How long does a meeting last?

• Less than an hour	1	0	1	2	3	7
• 60 to 90 minutes	26	14	11	8	23	82
• 90 to 120 minutes	18	9	4	9	10	50
• More than two hours	3	3	4	6	1	17

2. 3. Hol zajlanak az összejövetelek?

• In a public library	35	2	7	9	7	60
• In a private home/homes	3	1	6	8	1	19
• In a restaurant/pub/café	5	1	1	1	1	9
• In a cultural institution that is not a library (gallery/theatre etc.)	0	5	3	5	2	15
• In another kind of public space	3	1	0	2	2	8
• Via zoom	14	5	3	0	18	40
• Via MS Teams	0	0	0	0	0	0
• Via another way of e-communication	0	11	0	0	6	17

2. 4. When do the meetings take place?

• During working hours, until five o'clock in the afternoon	2	0	0	3	0	5
• In the evening, during the week	46	13	10	16	20	105
• During weekends	2	13	10	6	17	48

3. Demographics of the reading club

3. 1. Most of the participants of the reading club are:

• Male	0	0	0	0	0	0
• Female	46	21	10	19	35	131
• Approx. half/half	2	5	10	5	2	24

3. 2. What is their approximate average age?						
• Under 20	7	0	1	1	0	9
• 20–35	0	8	2	2	23	35
• 36–50	29	10	12	2	8	61
• 51–65	12	7	5	12	5	41
• Over 65	0	1	0	8	1	10
3. 3. What is the age difference between the youngest and the oldest?						
• Less than 10 years	12	3	9	6	14	44
• 10–30 years	31	20	10	16	17	94
• More than 30 years	5	3	1	3	6	18
3. 4. How many people participate in a single meeting?						
• 5 or less	0	0	4	1	19	24
• 6–10	16	15	11	7	14	63
• 11–20	29	8	4	10	4	55
• 21–30	3	2	1	3	0	9
• More than 30	0	1	0	4	0	5
3. 5. What is the percentage of no-shows (people who are members of the club but do not attend a specific meeting)?						
• Less than 10%	20	13	10	3	7	53
• 10–20%	7	6	6	8	6	33
• 20–30%	4	4	2	7	3	20
• More than 30%	1	0	1	5	5	12
• Does not apply (no membership, anyone can appear when she or he wants)	16	3	1	2	16	38
4. Moderation						
4. 1. Do the meetings have a regular moderator?						
• Yes, the moderator is the same every time.	41	21	10	6	26	104
• A few people from the group share this task in turns.	6	4	7	10	7	34
• The event is moderated by a different person every time, anyone can moderate.	1	0	3	5	2	11
• There is no moderator.	0	1	0	4	2	7
4. 2. Is it customary that everyone who reads the book expresses an opinion?						
• Yes	28	18	13	8	27	94
• No	0	0	0	2	1	3
• It's up to them if they want to or not	20	8	7	15	9	59
4. 3. Does the moderator invite the silent participants to express their opinions?						
• Yes	24	21	14	13	16	88
• No	0	0	0	12	1	13
• It's up to them if they want to or not	24	5	6	0	20	55

4. 4. Does the moderator pay attention to every member opinion being heard?						
• Yes	37	21	12	12	21	103
• Yes, most of the time	9	4	7	8	11	39
• Occasionally	1	1	1	1	4	8
• No	1	0	0	4	1	6
4. 5. Does the moderator take care that some of the participants do not take too much discussion time?						
• Yes	10	12	8	8	7	45
• To a certain extent	18	7	8	10	13	56
• No	1	0	1	1	4	7
• It is not a problem in our group	19	7	3	6	13	48
4. 6. Is it obligatory to read the book being discussed?						
• Yes	6	5	7	2	7	27
• It is preferred	38	19	12	17	25	111
• No	4	2	1	6	5	18
5. Habits						
5. 1. Is it possible to mail questions and/or comments if someone is not present at the meeting?						
• Yes	37	15	16	12	27	107
• No	11	11	4	13	10	49
5. 2. What is your main reason for joining a reading club? (choose one answer)						
• Getting suggestions on what to read	3	2	2	1	3	11
• Exchanging opinions on books we have read	30	14	4	1	23	72
• Strengthening the reading culture by reading regularly	15	6	9	6	3	39
• Expanding social skills	1	0	2	1	3	7
• Having a good time together	1	1	2	16	3	23
• Expanding intercultural dialogue	0	3	1	0	2	6
5. 3. Is any amount of your reading club time dedicated to general chatting/socializing?						
• No	7	0	0	2	6	15
• Yes, up to 15 minutes while we wait for the latecomers	26	14	8	4	15	67
• Yes, up to 15 minutes after the discussion on the books stop	5	2	8	0	14	29
• Yes, we socialize for some time (longer than 15 minutes) after the event	10	10	4	19	2	45
6. Choice of books						
6.1. What is the chosen reading media?						
• Printed books only	29	9	7	14	20	79
• Mostly printed books, but also other media (e-books, audio books)	19	17	13	10	14	73
• E-books or audio books only or primarily	0	0	0	1	3	4

6. 2. The majority of the books being discussed consists of:						
• Novels	48	24	12	12	35	131
• Short stories	2	0	4	4	0	10
• Poetry	0	1	4	0	0	5
• Non-fiction	0	1	0	1	0	2
• Other	0	0	0	8	0	8
6. 3. Other included genres are (mark all that apply)						
• Novels	3	9	5	4	9	30
• Short stories	39	19	3	6	24	91
• Poetry	15	5	2	8	5	35
• Non-fiction	16	8	8	7	8	47
• Other	6	4	2	0	5	17
6. 4. Who primarily chooses the book for discussion?						
• The reading club moderator	41	3	7	5	12	68
• An outside factor (award, review, expert ...)	0	1	1	1	0	3
• Majority of participants	7	19	11	12	19	68
• The most active participants	0	3	1	7	6	17
6. 5. Does an external suggestion influence the choice of the book to be read?						
• No, we decide on our own	37	21	4	24	29	115
• We use a list of suggestions created by experts	1	1	2	1	1	6
• We take suggestions from (more answers possible):						
• Media	4	6	4	6	4	24
• Literary awards	10	6	1	2	7	26
• Critics	7	4	2	5	2	20
• Experts	7	4	0	4	2	17
• Social media trends	3	3	7	8	6	27
6. 6. Do members participate in choosing the books being discussed?						
• Always	3	18	5	6	17	49
• In most cases	11	4	13	11	9	48
• Occasionally	25	3	2	8	8	46
• Almost never/Never	9	1	0	0	3	13
6. 7. Does each discussion session focus on a single book?						
• Yes	28	26	16	12	31	113
• No	20	0	4	13	6	43
6. 8. How many book titles are typically discussed in a single meeting?						
• One single title	33	23	13	18	34	121
• Two titles that have a connection	3	1	5	4	0	13
• Three or more titles that have a connection	7	2	1	0	2	12
• Two unconnected titles	0	0	1	2	1	4
• Three or more unconnected titles	6	0	0	1	0	7

6. 9. How far ahead of time are the books to be discussed chosen?						
• At each event, the book for the next event is chosen	30	16	11	8	10	75
• Up to a month before the event	16	8	9	10	14	57
• One to three months before the event	1	2	0	6	9	18
• More than three months before the event	1	0	0	1	4	6
6. 10. Does the price of the books affect choice?						
• Yes	0	20	2	2	0	24
• No	6	5	12	14	20	57
• Most of the books are borrowed from a public library and/or friends	42	1	6	9	17	75
6. 11. What is the percentage of books read in the club that the members buy? (vs. the percentage of borrowed books)						
• All of the books are bought	0	4	5	2	1	12
• Most of the books are bought	2	19	6	5	3	35
• Ca. 50%	2	3	3	11	11	30
• Most of the books are borrowed	27	0	6	7	18	58
• All of the books are borrowed	17	0	0	0	4	21
6. 12. Do you primarily read books written in your language, or translations?						
• Primarily books written in my native language	8	8	11	19	6	52
• Primarily translations	17	8	3	1	18	47
• Ca. 50%	23	10	6	5	13	57
7. Preferences						
7. 1. In an ideal situation, would you prefer personal or online meetings?						
• Personal meetings	41	10	12	18	20	101
• Online meetings	1	2	0	0	8	11
• A combination of both	5	12	7	6	9	39
• No preference	1	2	1	1	0	5
7. 2. Do you prefer discussing one book per session or more books (somehow connected)?						
• One book per session	32	22	14	11	27	106
• More books per session	9	1	4	8	2	24
• No preference	7	3	2	6	8	26
7. 3. Do you find moderated meetings more adequate than spontaneous discussion?						
• I prefer moderated meetings	35	17	11	12	22	97
• I prefer spontaneous discussion	5	3	7	7	8	30
• No preference	8	6	2	6	7	29
7. 4. What is your opinion on presence of the author/an expert on the book?						
• It would be great	38	18	16	16	20	108
• It would block spontaneous discussion	5	5	1	2	8	21

• No preference	5	3	3	7	9	27
7. 5. Would you like to receive guidelines on the book you're reading ...						
• ... before the event	25	10	10	14	21	80
• ... after the event	9	5	4	0	8	26
• Not at all	14	11	6	11	8	50

